

**БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ
ИНСТИТУТ ЗА БЪЛГАРСКИ ЕЗИК
„ПРОФ. ЛЮБОМИР АНДРЕЙЧИН”
СЕКЦИЯ ЗА БЪЛГАРСКА ЕТНОЛИНГВИСТИКА**

Димитър Радев Маринов

**ОНОМАСТИКАТА
НА БЪЛГАРСКИТЕ СЕЛИЩА
В СЕВЕРНАТА ЧАСТ НА
МОЛДОВСКИЯ (ГОРНИЯ)
БУДЖАК**

**Автореферат на дисертация за присъждане
на научната и образователна степен „Доктор”**

Научен ръководител:
проф. д.ф.н. Тодор Балкански

Рецензенти:
проф. д.ф.н. Марияна Парзулова
проф. д-р Кирил Цанков

София, 2013

Дисертационният труд е обсъден и насочен за защита на разширено заседание на Секцията за българска етнолингвистика в Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин” при БАН, проведено на 27.06.2013 г.

Дисертационният труд съдържа 354 страници. Библиографията обхваща 244 заглавия на кирилица и на латиница.

Публичната защита на дисертационния труд ще се състои на 05.09.2013 г. (четвъртък) от 14 часа в Малкия салон, бл. 17 на БАН, бул. „Шипченски проход” 52.

Материалите по защитата са на разположение на интересуващите се в стая 620 на посочения адрес.

Съдържание на дисертацията

Въведение.....	2
Глава I. Селища. История. Ономастични системи.....	6
Александровка.....	6
Антоновка.....	10
Башкалия.....	13
Беляковка.....	1
6	
Бесараб(яс)ка.....	17
Булатовка.....	22
Булгарея.....	30
Булгарка.....	41
Българийка.....	42
Вали Пержа (Валя Пержей).....	44
Вознесен(и).....	49
Готещ(и).....	51
Дойна.....	54
Егорлък.....	58
Исерлий.....	59
Казанджик.....	64
Капказа.....	65
Каюн бунар.....	67
Кишинев.....	68
Князевка.....	71
Колибабовка.....	74
Комрат.....	77
Константиновка.....	88
Кошница.....	92
Купаран.....	93
Максимен(и).....	95
Нови(я) Томай.....	98
Паркан(и).....	102
Первомайск.....	116
Пикус.....	119
Плавне.....	121
Плоп(и).....	122
Сарата Ноуа.....	125
Стойановка.....	127
Сърби.....	137
Тараклий (Тараклия).....	138
Ташлък.....	140
Троица.....	141

Троян.....	143
Хомутяновка.....	146
Яргара.....	148
Глава II. Разбор на имената.....	153
§1. Агоронимите. §2. Агронимите. §3. Антропонимите. §4. Астронимите. §5. Вентонимите. §6. Гефуронимия. §7. Групонимите. §8. Дирекционимите. §9. Дримонимията. §10. Дромонимите. §11. Еклезионими. §12. Етнонимите. §13. Зоонимите. §14. Катойконимията. §15. Кварталонимия. §16. Лингвонимия. Образци за състоянието на българския език. Мемориални имена. §17. Некронимия. §18. Ойкодомонимията (ктиронимията). §19. Оронимия. §20. Топонимите. §21. Хидронимите. §22. Ходонимия. §23. Хоронимия. §24. Хрононимите.	
Лингвистичен анализ.....	169
Фонетични особености.....	169
§25. Акане. §26. Асимилация. §27. Дейотация. §28. Делабиализация. §29. Деформативи. §30. Екане. §31. Елизии. §32. Изпадане на гласното начало. §33. Йотация. §34. Контаминации. §35. Лабиализация. §36. Метатези. §37. Окане. §38. Палатализации. §39. Поведение на гласните. §40. Протеза. §41. Раздалечаване. §42. Редукцията. §43. Стягане (Синкогия). §44. Ударение. §45. Хармонизиране на гласните в балканския турски език на българите гагаузи. §46. Якане. §47. Редувания. Граматични особености.....	173
§48. Членуване. §49. Събирателни имена. §50. Причастия. §51. Падежни форми. §52. Разколебан род.	
Имеобразуване.....	174
§53. Наставки. §54. Аналози по модела на композити с прил., тип „Меча дупка”. §55. Вторични имена. §56. Декомпозиции. §57. Изафети. §58. Калки. §59. Липса на наставка <i>-ски</i> при РФИ < СелИ. §60. Отеклезионимни имена. §61. Откатойконимни имена. §62. Полукалки. §63. С пред и следиме. §64. Умалителни имена. §65. С числителни. §66. Народноетимологични сближения (осмисляния). §67. Предложни имена.	
Езикови свидетелства за:	
Антропонимните типове.....	177
§68. – тип „Иван” ‘Иванов’. §69. – тип „Иванко(в)”. §70. – тип „Ак баш”. §71. – тип „Баба Иван”. §72. – тип „Бекир(ов)”. §73. – тип „Бургазли(ев)”. §74. – тип „Бургазлиеца”. §75. – тип „Вани-Стояновите”. §76. – тип „Ванюв-Стояновите”. §77. – тип „Дядо Иван”. §78. – тип „Иванаки”. §79. – тип „Иванек”. §80. – тип „Иванел” : “Иваней”. §81. – тип „Иванени” : “Иваненци”. §82. – тип „Иваненко”. §83. – тип „Иванета”. §84. – тип „Иваник”. §85. – тип „Иваника”. §86. – тип „Иванин(и)”. §87. – тип „Ивани(те)”. §88. – тип „Иваница”. §89. – тип „Иванич”. §90. – тип „Иванли(ев)”. §91. – тип „Иванов”. §92. – тип „Иванов, същият Пенев(ски)”. §93. – тип „Ивановалъ” от СелИ Ивановка. §94. – тип „Иванец”. §95. – тип “Иванович(ий)”. §96. – тип „Ивановски”. §97. – тип „Иванов Танас”. §98. – тип „Ивановци(те)”. §99. – тип „Ивановчени”. §100. – тип „Иваногло”. §101. – тип „Иваноглов”. §102. – тип „Иваноглу”. §103. – тип „Иванолов”. §104. – тип „Ивански”: РИ <i>Ивански</i> . §105. –	

тип „Ивански” по СелИ *Иване*. §106. – тип „Ивану””. §107. – тип „Иванул”. §108. – тип „Ивануца”. §109. – тип „Ивануш(ов)”. §110. – тип „Иванците”. §111. – тип „Иванчик”. §112. – тип „Иванчо(в)”. §113. – тип „Иванята”. §114. – тип „Кара Иван”. §115. – тип „Кюркчи”. §116. Орендни имена; тип куман < кумани. §117. – тип „Петърнешков”. §118. – Тип „Плашимечка : Плашимечкови”. §119. – тип „Пчелар”. §120. – тип „Радич”. §121. – тип „Сарайда”. §122. – тип „Стан”. §123. – тип „Сърб(ин)”. §124. – тип: „Сърбови”. §125. – тип: „Сърбови”. §126. – тип ”Тахталъ”. §127. – тип ”Цан Вани-Стойановите”. §128. – тип ”Шоп”. §129. – тип ”Шопски”. §130. Свидетелствата за безфамилността на българите. §131. Географските термини в имената. §132. Свидетелства за групонимията, позната на българите. §133. Свидетелства за етнически контакти. §134. Свидетелства за интерференцията на имената от различни антропонимни системи в българския бесарабски именник. §135. Свидетелства за исторически моменти от живота на българите и на българския език. §136. Свидетелства за катойконимията, позната на българите. §137. Свидетелства за метрополии, откъдето приждат българите. §138. Свидетелства за миграция на българите (скакалци : капказци) в Кавказ. §139. Неясни имена. §140. Редки антропоними. §141. Нерегистрирани в БО антропоними. §142. Свидетелства за преселници от югозападните краища на българската езикова територия. §143. Професионими.

Лингвонимни характеристики на антропонимите.....186

§144. Албански антропонимен фонд. §145. Арменски антропонимен фонд. §146. Белоруски фонд на българската бесарабска антропонимия. §147. Влашкият фонд в имената на Българите от Северния Буджак (смятани за румъно-влашки и молдово-влашки). §148. Немският фонд в антропонимията на българите от С. Буджак. §149. Румънският фонд на бесарабската българска антропонимия. §150. Румънският фонд на имената на българите. §151. Руският фонд в антропонимията на българите от С. Буджак. §152. Руският фонд на бесарабската българска антропонимия. §153. Украинския фонд в бесарабската антропонимия.

Ойконимите..... 189

§154. Селищните имена са от няколко типа. §155. Други оними свидетелства за метрополии. §156. Дъщерните села. Административно поставени селищни имена. §157. Пилигримията.

Лингвонимията.....191

§158. Български имена. §159. Еврейски имена. §160. Кумански имена. §161. Немски имена. §162. Ногайски имена. §163. Румънскоезикови имена или основи. §164. Рускоезикови имена. §165. Турскоезикови имена. §166. Унгарски антропонимен фонд. §167. Украински имена. §168. Турцизация (в балканския турски език на българите гагаузи). §169. Русификация. §170. Румънизация. §171. Българизация, най-често по народноетимологически сближения или с членуване. §172. Ономастични маркери за гагаузацията на българите тукани в Горния Буджак. §173. Етимологическа дублетност. §174. Украинизирани имена.

Глава III. Изводи.....200

Глава IV. Онимикон.....202

Библиография.....	334
Въведени съкращения.....	347
Абревиатурни означения на изследваните селища.....	349

УВОД

Към историята на темата и на труда

География на изследваната територия: *Северният* или *Горният Буджак* е част от областта Бесарабия, най-общо в северна посока от *Комрат* в пределите на днешната Република Молдова. В изследването е включено и най-голямото българско село в света *Паркан*, което сега се намира в непризнатата Приднестровска молдавска република, наследила две предишни административно-териториални формирания – протектората *Транснистрия*, създаден и контролиран от окупационните немски и румънски власти по време на Втората световна война (между 1941 г. и 1944 г.) върху значителна част от територията на Украйна, и Молдовската автономна съветска социалистическа република, съществувала от 1924 до 1940 г. в рамките на тогавашната Украинска ССР.

В изследването са включени 41 настоящи и бивши селища с българи в следващия азбучен ред: *Александровка, Антоновка, Башкалия, Беляковка, Бесарабка (Бесарабяска), Булатовка, Булгарея, Булгарка, Булгарийка, Валя Пержса (Валя Пержей), Вознесен, Готещ, Дойна, Егорлък, Исерлия, Казанджик, Капказа, Каюн бунар, Кишинев, Князевка, Колибабовка, Комрат, Константиновка, Кошница, Купаран, Максимен, Нови(я) Томай, Паркан, Первомайск, Пикус, Плавне, Плоп, Сарата Ноуа, Стояновка, Сърби, Тараклий, Ташлък, Трощица, Троян, Хомутяновка, Яргара.*

В тези селища са живеели българи още в ногайско (кримоскотатарско) време (до 1806 г.): *Сърби, Беляковка*, в други българите са в процес на молдованизация и русификация (*Башкалия, Булгарея, Кишинев*), в трети се гагауизират, респ. по новата тенденция *гагаузите*, турски говорещите българи да не се признават за част от нашия народ, а да търсят измамната версия за изконен, при това „тюркски огузки народ“, дори не от булгарската група (*Комрат*). В голямата си част селищата са вторични колонии, някои и третични, на български селища, основани до т.нар. Първо Московско (1830 г.) в южните части на Буджака.

Буджак е ногайският термин за *Бесарабия*, буквално ‘Ъгълът’. Има се предвид географската проекция на територията, заключена от *ъгла*, образуван между реките *Дунав* и *Днестър*. Старото булгарско име е *Аспар ери*.

Историческа справка: Заселването на българите започва през XVIII в. по време на така наречените *Румянцева* и *Суворова война* на русите с Османската империя и след това по т.нар. *Кутузова* и *Дибичева война* в началото на XIX в.; най-общо период, наречен от българите *Първото Московско*. След Кримската война е и последният период на преселение, наречен *Второто Московско* или *Видинското преселение*. То е значително, в резултат на което във вече ситуирания бесарабски говор се включват и западнобългарски (торлашки)

езикови елементи. В групонимен план заселниците са: видински *шопи* или *торлаци*, *долноземци шопи* или *македонски българи* от Пострумието, *ваяци* откъм Сърта, *главанци* откъм Средна Тунджа, *рупци* и *загорци* откъм Странджа, *гагаузи* откъм Добруджа, *арнаути* и *сургучи* откъм Одринско (наричани и *зълавци*).

За сведение: преселниците започват да употребяват хоронима *България(та)* след Освобождението. До тогава името е *Вилаета*, но етнонимът е *българи* и *сърби* или *тукани* както за български говорещата част от народа ни, така и за турски говорещата, гагаузите. Съседите румъни (молдовани), немци, чехи, словаци наричат българите бежанари *сърби*, *турки*, *турци*, *турчи*, *задунайци* с множество екстраобразни употреби: *капул де боу*, *булгару ку капул маре*, *булгару тукана глава*, *българи ънкапацинаци*, *булгар плоат*, *шомполы*, българите кариоти откъм Големия и Малкия Манастир, Ямболско – и *греки*.

По отношение на състава на колонии: независимо, че някои пренасят имената на метрополиите: *Твърдица*, *Кортен*, и под., в работата *Плавне*, *Каюн бунар*, *Троян* и под., **няма чиста по състав колония**. Налице е постоянно движение на населението и постоянно дозаселване на колонии от българи из различни краища на страната: по запазени грамоти на молдовските князе докъм 1801 г. бежанарите са румелийци от Ямболско, Сливенско, средногорци или *клинки* от Сопотско, Панагюрско, Стрелчанско и под.

* * *

През годините 2005–2009 бях на работа в Молдова като пратеник на Министерството на образованието и науката. Тогава събрах на място материал и публикувах първата книга – *Село Викторовка*. Тя заинтригува българските учени в Молдова доц. **Васил Кондов** и **Никола Куртев**. Първият ми предложи да ми съдейства за свободна докторантура по ономастика в Института за български език при БАН. Беше осъществен контакт с **проф. Тодор Балкански**, тогава ръководител на Секцията за българска ономастика. През 2009 г. бях зачислен в свободна докторантура по темата *Ономастиката на българските селища в северната част на Молдовския Буджак*, с научен ръководител проф. Т. Балкански.

* * *

Поради настъпилите промени в Българската държава и притесненията, създадени от нея за БАН, научният ми ръководител беше прибързано пенсиониран (като „феодален старец“ по терминологията на управляващите), в резултат на което работата ми по дисертацията се прехвърли от ИБЕ в дома на проф. Балкански, в село Сарая, Пазарджишко. Там довърших кабинетно труда съобразно изработената вече методология в работите на Алла Войникова, „Ономастиката на българските селища в Югозападния Буджак“, на Н. Куртев, „Ономастиката на българските селища в Северозападния Буджак“, и двете под научното ръководство на проф. Т. Балкански.

Проф. Т. Балкански съзнателно задържахше откриването на процедурата по защитата заради създадените се отношения между него и вече бившият директор на Института за български език, който всячески спъваше работата по проекта за проучване на езиковата българщина в Бесарабия. Така при променената обстановка след неговото пенсиониране този труд „тръгна“ по процедурата. По тази причина и вариантът по него, монографията *Селища с българско население в Северния Буджак* изпревари защитата. Книгата беше отпечатана във Велико Търново с рецензиите на **В. Кондов** и **М. Парзулова** под редакцията на професорите Тодор Балкански и Кирил Цанков (вж. копие от началните страници на книгите ми в края на Автореферата).

Апробацията на труда или терминологично „вътрешната защита“ се състоя пред разширен състав на Секцията за българска етнолингвистика на Института за български език с ръководител Мария Китанова на 27.06.2013 г.

* * *

Част от тази фактология е представена във Въведението на дисертационния труд. В автореферата присъстват повече подробности, които са разпръснати в различни части на работата, но са събрани тук за удобство на читателя!

* * *

Във Въведението (2-5) са представени още:

– задачите на дисертационния труд, именно описание на ономастичната картина такава, каквато я заварих в селищата на Северния Буджак с българи или с бивши българи, но българи по кръв (зачита се тяхното право на етнонимно самоопределение). Категориалният спектър на изследването включва всички регистрирани *онимни единици (географски имена с разновидностите, антропоними с разновидностите, зооними, астроними, вентоними, дирекционими)*. Проучено е **пространството между онимията и ономията** с така наречените *етноними, групоними, жителски имена и екстраобразните употреби* за бесарабските българи, както и единиците с тези характеристики, създадени от българите за съседите;

– целта на работата е да опише онимно селищата според методиката, която се представя по-долу, като синхронната фактология е сравнена с откъслечна фактология, позната на изследователя след заселението на бесарабските българи. Респ. в целите влиза задачата да установи по езиковоархеологически път *метрополиите*, откъдето идват българите, независимо от смесеността на бежанарските кървани. В ономастичен план се изолират онимни единици, които не са регистрирани в метрополията, респ. българската езикова територия на юг от Дунава. Така се създава фонд от петрифицирани форми като опорни основи за осветляването на „тъмната“ в някои отношения онимията от българската езикова територия. В целите влиза и откриването на *булгарския пласт* в онимията, привидно забравен от молдовската и руската ономастика. Едва в последно време

някои украински историци като **А. Тортика** (Северозападная Хазария, Харков, 2006), татаробулгарския учен **М. Закиев**, и карачаеца **С. Бешгаров** навлязоха в булгарската онимна тематика, представена за друга част от диаспората при М. Парзулова (Булгарите и българите в Крим);

– **уточняването** на *интерференцията* със съседните езици в Бесарабия (*руски, румънски*), неоснователно наричан „*молдовски*“, *турски* (при българите гагаузи и гърците уруми), *албански* при българите арнаути, *украински, ногойски, караимски* (езикът на турски говорещите евреи) е също на вниманието на изследователя;

– **предметът** на изследването е описанието на селищата с настоящи и бивши българи в северната част на Бесарабия, както и в Приднестровието, където е голямото българско селище *Паркани* с население близко по българистични характеристики с това в *Терновка*, Николаевски район – тема, подсказана от Г. Аставацатуров, изследователят на българщината в това селище, малко преди съставянето на този автореферат и потвърдено в книгата на З. Барболова, „Българският говор в Николаевската Терновка (Украйна)“, Одеса, 2013. С тази предметна отнесеност на темата се завършва *проучването на ономастиката в зоната на Молдовския Буджак, проект под ръководството на професор Тодор Балкански*. В тази част на Бесарабия има български селища, включително и селища на гагаузи, които след 1956 г. по силата на една официално демонстрирана антибългарска политика, подобно на македонските българи, се обявяват за небългари, респ. за уж старинен тюрски народ с *огузко (узко)* потекло. Другите ономастични трудове за района са на **Васил Кондов**, *Кортен и кортенските колонии в Бесарабия*, **Н. Куртев**, *Селища с българско население в Северозападния Буджак*, на **Йон Дрон** и **Степан Курогло** за гагаузката антропонимия и топонимия, на **проф. Нено Неделчев** за ономастиката на града Тараклий. Няколко са работите по темата и на **проф. Тодор Балкански** и **доц. В. Кондов**, указани в библиографията.

Методиката е изработена и е дала добри резултати в посочените трудове на В. Кондов, Н. Куртев и А. Войникова. Приложена е със строгостта на ономастичното и езиковоархеологическо изследване като:

– **в ономастичен план** **обяснението на имената** стига до първи етимон;

– **в езиковоархеологически план** се търси момент от историята на българите бежанари, записана в носения от тях език и респ. в петрифицираните форми на този език, каквито са ономастичните единици;

– в структурно отношение трудът е представен от четири глави, които се резюмират в следващите страници на автореферата.

ГЛАВА I.

Селища. История. Ономастични системи

Във Въведението е указана методиката, по която се изработва тази част. В нея са представени по азбучен ред всички изследвани селища. В статията за всяко селище е указана цялата фактология със съответните рубрики: **география**

на населеното място, **състав на населението**. Приетият допуск за описание на селището е българското население в сегашните колонии да не е под 20 %.

Жителските имена са актуалните в говора, като изрично е посочено, когато са по новите имена, наложени на българските селища в Съветско време след 1940 и след 1944 г. В рубриката **Език** сведенията са за езиковата ситуация на улицата, в училището, в дома на българите, като често изненадата е, че езикът, на който проговарят децата в домове с говорим български език, е руският. С оправданието, че така е по-лесно на децата да се адаптират в *Садика* (детската градина). Навсякъде се търси презентацията на **лингвонима**: „*Хоратим българци*”.

Историческата справка е сведена до минимум, и то предимно до това, дали има сведения за Заселването на българите. При запомнена или указана в имената, петрифицираните форми, **метрополия**, тя присъства в отделна рубрика. Съществена е частта за **ойконимията**. В рубриката се представят всички възможни, респ. регистрирани имена на селището, които са обяснени със средствата на ономастическия анализ, когато имат български етимон, и със средствата на етимологическия анализ, когато имат небългарска, неясна, чуждоезикова структура. Когато двата анализа не постигат резултати, името се оставя като „неясно”.

Кварталонимията представя множеството имена на селищните части, повечето създадени от идеологически маркираната ходонимия на Съветската държава. В много от случаите обаче се открива българска фактология като напр. *Плавненския ред* в Александровка по името на изчезналото българско село *Плавне*. В този план се отчитат и **ходонимите**, като вниманието е насочено към оригинални български имена, които например са като българското *Горната улица*, когато е успоредно на наложеното по посочените по-горе причини, например руско *Маладъжская, Ленина* и под.

Некронимите са от много „говорещите” имена. Изследователят се е опитал да ги изчерпи с форми като *Гробищата на Баиря, Ветуту гробище, Чифуцкото гробище* и под.

Дромонимията осветлява важни моменти от контактите между българските селища, пази имената на български топоними: *Пътя на Гангура, Пътя на Пръсника, Хомутяновския път* и под.

Най-многобройни са имената, описани с обяснение в рубриката **Топонимия**, като вниманието е към всяко регистрирано име: *Капкашкия баир, Младата гурика, Пръсника, Самурасник* и под.

В рубриката **Антропонимия** са описани всички регистрирани имена на българите. Съпроводени са с екстралингвистични бележки за преселници, групонимия (*гагаузи или тукани*), брой на семействата с едно име, дали са „дигани” (репресирани) в Сибир и под.

Ойкодомонимията описва имената на по-важните сградни обекти в селище, тип: *Бара на Бахчиванджи, Дървината уденица, Уденицата на мош Тодор, Примарията* (Кметството), *Садика* (детската градина) и под.

Еклезионимите най-често са **пилигрими** по имената на черковните храмове в някоя от метрополиите, откъдето е тръгнал бежански керван, най-

често начело с местен свещеник: *Свети Димитър, Немецката черкува* и под. Най-често името е *Черквата*.

Хидронимията е от два, дори от три езикови пласта: от езика на ногите (куманизиран български език), от езика на румъните и др.

Типичните български езикови конструкции са от типа: *Даймянова кладенц, Клаенца на Тян Танас, Пахойскуту дере, Речката, Чушмята, Циганскуту юзурче* и под.

Имената на мостовете (гефиронимите, другаде, напр. в Енц. на българската ономастика – и гефуроними) се описват при всяка селищна топонимия. Винаги са по български топонимен модел: *Гангуровия мос(т), Гулемия мос(т)*.

Вентонимията (имената на ветровете) е неизучен клас от българската ономастика. Ограничени са бележките по темата на Н. Ковачев в неговата Българската ономастика. Задължително присъстват в трудовете за ономастиката на бесарабските българи, респ. и в настоящия труд, където са описани при всяко селище, като напр. *Вятъра откаде Карбуната = Карбунския вятър, Горния вятър, Чумашки дъжд(д)*.

Зоонимията е подчинена на същите принципи. Прави впечатление силното влияние на руската и молдовската зоонимия: *Чайка, Валет, Тузик, Лучика, Ройба*. Българските имена са традиционни и образувани по модела на руските, като *Караман, Борка, Петка, Марта, Васка*.

Етнонимията се описва в два плана:

- неутрални имена за съседите по етнос: *руси, руснаци, молдовани, власи, украинци, татари, чихути* и под.

- с т.нар. етнонимни прозвища или екстраобразни имена както за българите от съседите: *солени турки : турчи сарацци, кап де боу, катъри*, така и от българите за съседите: *хахлѝ* за украинците, *вѧнките* за руснаците, *мокри молдовани* и под.

Групонимията описва всички класове имена от тази група на пространството между онимията и ономията като:

- **етнографски групи**: *шопи*;

- **регионални групи**: *дивитлийци, кортенци, чумлековци* и под.;

- **лингвогрупоними**, от които най-важен е *гагаузи* със синоними *гаджали, турци, тукани* и под.;

- **социални групи**, от които най-важна е *диганите*, заточените българи, обявени от съветския режим на Сталин за „кулаци“.

Дирекционимите са имената за посоките на света, които сякаш във всяко българско бесарабско село са различни гноми: *Изгряваниту, Слънцето изгрява* = изток; *Зайденту : Слънциту зайдя* = запад.

Хоронимия: българите носят като име за българската земя *Вилаета; България* е име след 1878 г. Земята, която заселват, наричат с турското *Буджак*, но и *Бесарабия* по руската хоронимия, рум. изговор е *Басарабия : Bassarabia*. Самата Бесарабска земя не е поделена на по-малки области в българския език на диаспората.

Хрононимията: запомнили са изселването на дедите си като *Бягането* (от турките). В постоянна употреба обаче са два хрононима, създадени от българите на място в Бесарабия, Крим, Междуречието и Приазовието (Запорожието), именно: *Дигането*, когато българите са заточвани като „кулаци” в Сибир, Алтай, Колима, както и *Глад*³ с рускоезиков вариант *Галододвката* за изкуствено предизвикания от съветския режим глад в българските селища, в нашия случай в Бесарабията, след 1945 г. За това време е разпространен един народен анекдот. На въпроса: *Кога българите в Бесарабия бяха най-добре?* възрастна жена отговаря: *Когато румънците си бяха отишли и когато руснаците още не бяха дошли!*

Астронимията също е предмет на повсеместно описание. Записани са много от имената, които не са регистрирани в специалните изследвания на този ономастичен клас в трудовете на **Н. Ковачев** и **Д. Младенова**. Най-честите имена са: *Зурата* (за Деницата), *Кокошката с пиленцата*, *Пътеката със сламата* (за Млечния път) и под.

За илюстрация на статиите в гл. I тук се въвежда по една за всяко едно от няколкото типа селища, описани в труда:

1) селище с преобладаващо българско население:

АЛЕКСАНДРОВКА

География: средно голямо село на около 45 км югоизточно от Кишинев, на рекичката Ботна. Селото влиза в състава на комуна (община) Гангура в Яловенски район на Молдова.

Население: живещите в селото българи са около 800 или 80% от общо 1000 жители, които в останалата си част са най-вече молдовани.

ЖитИ: *александровци; александровец, александровка, александровче, прил. александровски.*

Език: говорят български, руски и румънски език. В училището се изучава български език. Езикът на улицата е българският. Към настоящия момент жителите на селото общуват помежду си на общ бесарабски български говор (интердиалект).

Лингвоним: *български език. Хоратим на български език.*

История: според Советская Молдавия (1982, с. 14) селото е основано от българи в началото на XX век;

Метрополия: по Олег Кула (Забравените села на Бесарабия, с. 325), местните българи са дошли от с. *Коюн Бунар*, Ямболско, записано в ч. Метрополии при Т. Балкански, На пусто пладне (с. 75).; вж. тук на азбучния ред при селищата *Каюн Бунар*.

Сели:

Александровката е българското име на селото, образувано по руски ойконимен модел на -ка, който българите възприемат за свой;

Александровка е официалното име на селото, което по данни на енциклопедичния труд *Localitățile Republicii Moldova*. Vol. 1 (1999: 60) е регистрирано с това си име на 8 декември 1876 г.

Кварталонимия: в селото има четири махали: *Гòрния ред* = *Гòрната ùлица*; *Дòл'ния ред* = *Централ'ната ùлица* = *Дòл'ната ùлица*; *Ларьòшкия ред* = *Маладòджната ùлица*; *Плòвинския ред* = *Плòвинската ùлица*.

Ходонимия (улицы): *Лèнина*, *Маладòжная*, *Комсамòл'ская*, *Вакзàл'ная*.

Анкетата е проведена в дома на Васил Бахчиванджи, като дименсиите са взети от това място.

Некронимия: *Грòбищата на байря* (ж. р.) СЗ 1,0 – гробища.

Дромонимия:

Вèтия желèзния пòт = *На Разиèзда* И 0,5 – стар железен пòт.

Иментàлския пòт И 0,8 – пòт за село Первомайск.

Кайнàрския пòт = *Сашèйния пòт* СЗ 2,0 – пòт за град Кайнари.

На Разиèзда = *Вèтия желèзния пòт* И 0,5.

Нòвия желèзния пòт СИ 1,2 – нова жп линия.

Пòтя на Гангура С 0,5 – пòт за съседното село Гангура.

Пòтя на Прьсника (място, където има бяла прьст) И 0,4 – пòт.

Сашеиния пòт = *Кайнарския пòт* СЗ 2,0

ХомутСновския пòт СИ 1,0 – пòт за село Хомутяновка.

Топономия:

Алексàндровската бразнà = *Гангурската бразнà* З 0,8 – граница между землищата на селата Александровка и Гангура.

Байрчиту СЗ 0,4 – възвишение.

Вèтити лузS З 0,1 – лозя.

Втòруту дерè Ю 0,2.

Гангурската бразнà = *Алексàндровската бразнà* З 0,8.

Галàнувата гуричка И 0,3 – по родов прякор. *Дзлгити лузS* СИ 0,5 – лозя.

Кайнàрската бразнà Ю 2,0 – граница със землището на град Кайнари.

Калхòзния сад = *Сада на лидера Митнò* СИ 3,0 – овощна градина.

Капкашкия байр СИ 1,0.

Млàдата гуричка = *Нòвата гуричка* И 1,5.

Нòвата гуричка = *Млàдата гуричка* И 1,5.

Пр³сника И 0,4 – местност с бяла прьст.

П³рвуту дерè ЮИ 0,1.

Сада на лидера Митнò = *Калхòзния сад* СИ 3,0.

Самурàсник = *Стàрата гуричка* И 1,0

Стàрата гуричка = *Самурàсник* И 1,0.

Т³рлата отгòре хармàните З 2,0 – овчарник.

Цыганцкууту ЮЗ 2,0 – поле.

Информатори: *Васил Петрович Бахчиванджи*, 1952 г., средно, охранител; *Надежда Саветевна Бахчиванджи*, 1954 г., средно, пенсионерка; *Евдокия Дмитриевна Коруч*, 1950 г., висше образование, учителка.

Антропонимия: *Андрèшкови* (2 сем.) – Андрèшковите – от Диветлий, *Бахчиванджй* (6 сем., вдигани в Сибир – репресирани) – Пàни-Ивàнувите, Пàнюх-Тòдурувите – от Чумлек (Виноградовка), *Бахчиванджй* (1 сем.) – от Константиновка, *Бугòр(ови)* (1 сем.) – Тан Илй-Ивàнувите – от Чумлек, *Вòлкови* (1 сем.) – Пèнчуите – от Диветлий, *Глогàнови* (2 сем.) – (?), *Джèмич* (1 сем.) – от

Плавне, *Дерли* (1 сем.) – Дерлийците – от Чумлек, *Желянови* (2 сем.) – (?), *Каражелязкови* (1 сем.) – Бардарите – от Диветлий, *Коруч* (15 сем.) – Галанувите, Драганюф-Василевите, Йордановите – Чумлек, *Милеви* (1 сем.) – Нанкувите – от Чумлек, *Митеви* (3 сем.) – Манол'чуйте – от Чумлек, *Песнопдец* (вече ги няма в селото) – (?), *Тер* (10 сем., вдигани в Сибир – репресирани) – от Чумлек, *Торлак* (2 сем.) – от Твърдица (вероятно кортенци), *Тян* (4 сем., вдигани в Сибир – репресирани) – Цанкуите, Кануку-Диневте, Димитрувите – от Чумлек, *Чорбаджий* (2 сем.) – Чорбаджиите – от Плавне.

Ойкодомонимия:

Бара на Бахчиванджий Ц.

Бара на Митя Ц.

Бара при Лиза Ц.

Дом кул' турь = Клѹба Ц.

Клѹба = Дом кул' турь Ц.

Дървината удиница = Удиницата на мош Тодор Ц.

Мел'ницата зад сѣлу Ц.

Мулдуванската шкѳла С 1,5 – гимназия с обучение на молдовски (румънски) език, намираща се между селата Александровка и Гангура.

Пѳчтата С 1,0 – пощенска служба между селата Александровка и Гангура.

Правлѣнията Ц – административна сграда, която в момента не се използва.

Примарията С 1,2 – кметство между селата Александровка и Гангура.

Стария магазин Ц .

Садика Ц – детската градина.

Удиницата на мош Тодор = Дървината удиница Ц.

Улѳйницата Ц – маслѳбойна.

Шкѳлата Ц – гимназия с обучение на руски език, където се изучава и български език.

Еклезиянния: *Чѳрквата „Св. Димитър” С 1,5* – православен храм, намиращ се между селата Александровка и Гангура, който по комунистическо време е унищѳжен, но е възстановен през 1993 г.

Хидронимия:

Даймянова клѳенц СЗ 0,2.

Клѳенца ду Кувѳчев Васил = Клѳенца ду Правлѣнията Ц.

Клѳенца ду Правлѣнията = Клѳенца ду Кувѳчев Васил Ц.

Клѳенца на Тян Танас СИ 0,5.

Клѳенчиту у Нѣмския хъртѳн З 2,0 – извор.

Мишийчѳения клѳенц СЗ 0,5.

Пахѳйскуту дерѳ = Старата дѳмба СИ 3,0 – блатиста местност.

Рѳка Бѳтна - Рѳчката С/Ю 1,0.

Рѳчката = Рѳка Бѳтна С/Ю 1,0.

Старата дѳмба - Пахѳйскуту дерѳ СИ 3,0.

Хомутѳновската дѳмба СИ 3,0.

Циганцкууту юзурчи ЮЗ 2,0 – извор.

Чийря 1,5 – сега е пасбише

Чуимята у Капкѝза (накогашно малко българско селце, в което са живеели три украински семейства; в момента то не съществува и жителите му са се преселили в Александровка) С 1,0 – чешма.

Мостове:

Гѝнгурския мост С 0,8.

Гулѝмия мост И 0,6.

Вентонимия: *Вѝтър откадѝ Карбѝната* = *Карбѝнски вѝтър* (лош вѝтър, градоносен, грозен дѝжд) – от запад, *Гѝрния вѝтър* – от север, *Дѝл'ния вѝтър* – от юг, *Чумѝшки дѝжд* (тих, спокоен дѝжд).

Зоонимия: *Балѝн, Буѝн, Бѝцишк, Елѝза, Орлик, Рѝйба, Чѝйка, Чикѝлест* – за коне; *Думѝна, Зѝнта, Зѝйка, Зѝр'ка, Мѝрта, Мѝя* – за крави; *Зѝйка, Лучѝйка, Мѝя* – за кози; *Валѝт, Тѝзик* – за кучета; *Бѝр'ка, Бѝга, Вѝс'ка, Мѝшка, Пѝт'ка* – за прасета; *Бѝр'ка, Пѝт'ка* – за волове.

Етнонимия: *булѝар', солѝни тѝрки* (молдованите за българите); *мулдуѝани, сурѝви мулдуѝани* (българите за молдованите); *русначѝ, руснѝци* – (българите за руснаците); *хахлѝ* (българите за украинците); *чихѝти* (българите за евреите).

Групонимия: *гагаѝзи* (българите тукани за гагаузите); *дивитлийци* – за родовете, придошли от Диветлий; *чумлѝкѝвци* – за родовете, придошли от Чумлек; *константиновци* – за родовете, придошли от Константиновка.

Дирекционимия: *слѝнциту изгрѝва* (изгрѝваниту) – от изток; *слѝнциту зѝйдѝ* (зѝйдѝниту) – на запад.

Хрононимия: *У глад*³, *Галадѝфката, Дѝгането* (няколко александровски рода са вдигани в Сибир през 1949 г. и са заселени в град Сталинск, БМССР).

2) селище с езикова румѝнизация (молдованизация) на бесарабските българи:

БАШКАЛИЯ

География: Голямо село, разположено на около 110 км южно от гр. Кишинев и намиращо се в Бесарабски район на Молдова.

Население: в селото живеят 4200 души, от които българите са около 420 или 10% от населението му, като не се броят гагаузите. Тук също живеят предимно молдовци.

Житѝ: *башкалѝйци: башкалѝец, башкалѝйка, башкалѝйче, прил. башкалѝйски.*

Език: говорят румѝнски език, малко турски и малко български език. В училище не се изучава български език Езикът на улицата и пазара е предимно румѝнският.

История:

– според Советская Молдавия (1982, с. 39) това село е известно от началото на XIX в.;

– според историците Д. Пощаренку и Ил. Демержи *Башкалия* е старо ногайско селище, датиращо от 1760 г., а след изгонването на татарите от Бесарабия, през 1818 г., в селището идват 94 молдовани, като населеното място е

официално регистрирано чрез руски императорски декрет за селищно образувание през 1819;

– според библиографа В Нику и историка Ив. Мещерюк *Башкалия* е основано през 1832 г., с участие на български колонисти. Според нашата версия са го основали бежанари от ямболското *Башатлий*, вж. по-долу.

Сели: *Башкалия* – официално име на българската колония, основана според енциклопедичния труд *Localitățile Republicii Moldova. Vol. 1* (1999: 252) през 1832 г. *Başcalia* – официалното молдовско име на селото днес. Българската форма е на -лий: Башкалий – село, основано по Второто Московско, явно е пилигримия на Башкалий с метатеза от Башкалий < Башатлий, Ямболско, сега Жребино. Името етимологически е *Бешатлъ*, по етноним *бешатлъ* за малка част от туркмените *беш ата* ‘пет рода ата’ (ЛиС, I: 119); за промяната *баи* : *беш* в етнонимите срв. *башбагъл* < *бешбагъл* при Атаниязов (с.30), следователно етимологията на Ив. Славов (с.60) на *Башатлий* като ‘хубав жребец’ не отговаря на истината.

Кварталонимия: селото е разделено на три махали: *Гърна махалà* = *Отгòре* (северната част на селото). *Дòлна махалà* = *Отдолу* (южната част на селото) и *Центрàлна махалà*. Освен това на 5 км северозападно от селото има вилна зона, която се нарича *Вийле де Сус* (в превод от румънски *Горните лозя*).

Ходонимия: главни улици в селото са „*Виноградна*“, „*Гагарина*“, „*Зеления*“, „*Щефан Чел Маре*“.

Анкетата са проведе в дома на *Николай Никитович Тападъ*, откъдето са взети и дименсиите (посоките и разстоянията).

По време на експедицията ми в *Башкалия* доста трудно открих информатори от български произход. Оказа се, че те, макар и възрастни, отдавна са забравили родния си език и почти не си го спомнят.

Подобен печален факт констатирах при посещението си и в други молдовски села, в които българите не живеят компактно, тъй като са попаднали в съответното населено място най-често поради женитба с представител на друг етнос.

Информатори: *Николай Никитович Тападъ*, 1918 г., основно образование, учител, пенсионер; *Василий Семионович Златов*, 1950 г., средно образование, тракторист.

Антропонимия: *Божини* (2 сем.), *Братунови*, *Грèку*, *Грòздеви*, *Демержи*, *Дрèгневи*, *Дякови*, *Златови* (30 сем.), *Марини* (1 сем. – гагаузи) – от Комрат, *Мартини*, *Пандви*, *Питèл*, *Караджà*, *Карамàн* (гагаузи), *Попòви*, *Тàрлеви* (40 сем.), *Ябанджй* (30 сем.).

Ойкодомонимия:

Амбулатòрия Ц – здравна служба.

Бензиноста̀нция СЗ 1,2.

Пòчта Ц – пощенска служба.

Примария Ц – кметство.

Теоретически лицей „Марку“ 3 0,8 – училище с обучение на румънски език.

Еклезионимия:

Църква „Св. Михаил и Гавриил“ 3 1,0 – православен храм.

Топонимия:

Валя падурій Ю 2,0 – гориста низина.

Волонтирєску Ю 2,5 – аграрна зона, поле.

Друмл Чокракулуй = Мошия Попи Ю 1,0 – поле.

Жълтайну ЮЗ 3,5 – гора.

Лузя („Молддова“, „Пинд“, „Траминер“) = Жълтайну ЮИ 3,0 – лозов масив.

Мошия Комратулуй СЗ 6 0 – поле.

Мошия Попи = Друмл Чокракулуй Ю 1,0.

Тачу С 3,0 – хълмисто място, възвишение.

Хотаря на Бесарабка С 16,0 – граница със землището на град Бесарабка.

Хотаря на Комрат И 15,0 – граница със землището на град Комрат.

Хотаря на Ферापонтиевка Ю 3,0 – граница със землището на село

Ферапонтиевка.

Хотаря на Чок-Майдан С 4,0 – граница със землището на село Чок-Майдан.

Хъртопеле Ю 1,2 – лозови масиви.

Хъртопа Ю 1,5 – гора.

Чирия = Лунга Абаклий СИ 8,0 – място, служещо за граница между селата Башкалия и Абаклия.

Хидронимия:

Божиновия кладенц И 6,0.

Валя-Циганашулуйовия кладенц СИ 5,0.

Ефрим-Гьоргевия кладенц Ю 3,0.

Жълтайну Ю 2,0 – езеро.

Кладенца на Трасата И 4,0.

Ниситъриле 3 3,5 – песъчливо място, което се обработва с аграрни цели.

Олърашул = Фънтъна Пълмърулуй Ю 1,5 – кладенец.

Рекъ Лунга 3 1,0.

Фънтъна Пълмърулуй = Олърашул Ю 1,5.

Шушмъ 3 2,0 – чешма.

Мост:

Кочул'вейцкия мост 3 0,3.

Дромонимия:

Друма на Авдарма ЮИ 0,5 – път за село Авдарма.

Друма на Трасата СЗ 1,5 – път към шосето Комрат-Бесарабка.

Друма на Чок-Майдан СИ 1,5 – път за село Чок-Майдан.

Некронимия:

Ндвая кладбище 3 1,0 – новото гробище.

Старая кладбище (ж. р.) 3 0,5 – старото гробище.

Астронимия: *Друмулуй рѡбилор, Гайнуша, Лучафарул.*

Зоонимия: *Маруся, Орлик – за коне; Дойна, Дойница, Мърта – за крави; Бѡбик, Лайка, Шарик – за кучета; Бѡря, Вас'ка – за прасета.*

– селища с етноними определители за българите:

а) по етноним *българи* са три селища: *Булгарея, Булгарка и Българийка*. За изследването особено важна е *Булгарея*, преди *слобода* на Кишинев, сега в центъра на този град (срв. с. 30-40, тук със съкращения):

БУЛГАРЕЯ : БУЛГАРИЯ

В миналото *слѫбѫда*, спътниково селище на българи до Кишинев, сега в самия град, столица на Молдова, в миналото на Бесарабия, където се е намирала и службата за преселниците, включително на или за придошлите отвъддунавски българи.

Не се знае кога точно е формирана *Булгарея* като селище. Документално няма информация отпреди 1812 г., когато Бесарабия вече е в състава на Нова Русия. Вероятно първите заселници са записаните в грамотите на молдовските воеводи (1790–1810 г.), представени от Ив. Дундаров и В. Пелин (вж.).

Няма специална статия в румънската и руската библиография за Булгарея. Нито пък при Ив. Грек (Болгары Молдовы и Украины: вторая половина XVIII в. – 1995 г., Киш., 2003) или при Петър Драганов (*Besarabiana*, Киш., 1911).

За първи път цялостна статия за Булгарея се появи в книгата на Т. Балкански и В. Кондов „В степите пустинни на Буджака”, В. Търново, 2010. В дисертацията се привеждат като цитати тези части от нея, които имат пряко отношение към разработваната от мен тема.

б) днес много малко българи знаят, че въпросът за нашето народностно име сред румъните като българи : *bulgari* е осветлен в една статия на Максим Младенов, а селища с име *Сърби* в Румъния (Влашко) са описани от Т. Балкански в книгата му „Българите и българското от другата страна на Дунав” (В. Търново, 2010). В Молдова е регистрирано селище с това име, което сръбската историография го представя за „сръбско”, срв. (с. 137-138):

СЪРБИ

За такова село на север от Кишинев, като основано от „етнически сърби” съобщава Ал. Матковски (Македонскиот полк во Украина, Скопје 1985, с. 280 и сл.), срв.:

”Во Украина, таму каде што биле настанети доселениците, имало околу 23 топоними со коренот *Серб* (Сербка, Сербиньевка, Сербиновце, Славјаносербски, Новаја-Сербија, Славјаносербија и тн.). Подоцна, од Украина некои Срби отишле и се населиле во Молдавија. Така, северно од Кишинев, во Кодимскиот реон и сега постои село Серби. Северно од Одеса исто така постои село Серби. И источно од Кишинев (Молдавија) се наоѓа селото Сорбуловка). Сите овие топоними настале од српските доселенци, кои отпрвин дошле во Новаја Сербија и Славјаносербија, подоцна се преселиле во нови места по Украина и Молдавија, каде ја однеле и топонимијата.”

Авторът се е преuverил на Мирко Бајрактаревић, Судбина одселяних Срба у Украјини. – Зборник радова, Нова серија, књ. 1, Етнографски институт, књ.5, Београд 1971, с.146-147.

Защото в Молдова няма селище с име *Серби*, *Сърби* : *Sîrbi*, още по-малко в някакъв Кодимски район (!). Въвел е един „призрачен ойконим”. Просто Мирко Бајрактарович погрешно е сметнал, че селището *Сербец* – село в комуна

(община) Чутулещ в район Флорещ (на север от Кишинев) означава буквално *сърби*. Без проверка на тази фактологическа грешка се „хваща” македонистът Александър Матковски, който великолепно знае по изследванията на друг много познат румънски македонист Миле Томич (за него повече при Д. Андрей, Свиница и свиничанските българи, В.Т., 1998), че румънското *сърби* във Влахия и Молдова значи преди всичко ‘българи’ (М. Младенов, За етнонима *сърби* (*sîr-bi*) ‘българи’ в румънския език и румънската топонимия. – Българска етнография, 3, 1985; Т. Балкански, Българите и българското от другата страна на Дунав).

Село *Сърбец*, рум. *Sîrbești*, буквално е с родовофамилна основа *Сърбец* : *Sîrbești*, срещу която стои формата за един член на този фамилен род *Сърбеску*. Толкова далече на север колонииите са повече по сърби ‘българи’ и, разбира се, по РФИ *Сърбец* = *Булгарец* ‘Сърбови = Българови’.

Колонията, ако е такава, е извън района на Северния Буджак, поради което не е допълнително проучвана за възможна или вероятна българска ономастика.

– селище с име **от пилигримен тип**, на **третична колония**, в случая *Тараклия* : *Тараклий* в Северния Буджак, по *Тараклия* : *Тараклий* в Средния Буджак, а то по *Тарак*, турски изговор на *Тутракан*, респ. жителско *тараклий* ‘тутраканци’, срв. (с. 138-140):

ТАРАКЛИЯ

География: малко българско село, разположено на около 134 км югозападно от Кишинев, в Кантемирски район на Молдова.

Население: около 400 души, от които 340 българи, или малко повече от 70% от населението, а останалите са предимно молдовани.

ЖитИ: *тараклийци*, *тараклие*, *тараклийка*, *тараклийче*, прил. *тараклийски*.

Език: пази се навсякъде българският език, но българите говорят и румънски език. Тук се откриват езикови особености, характерни за тараклийския говор.

История: според Советская Молдавия (1982, с. 610) селото е известно от 1899 г.; според информаторите българи от *Шоп-Тараклия* са закупили тук земя от молдовски помещик и са се настанили трайно в селото в началото на XX в. Първоначално заселили се български тараклийски семейства са *Замфирови*, *Парполови* и *Татарлъ*.

Сели: име пилигрим *Тараклия* : *Тараклий*, дадено от придошлите от *Шоп-Тараклия* българи. При българите както от това селище, така и от близките села името е *Малка(та) Тараклия* или *Тараклийка(та)*.

За името *Тараклий* е изписана значителна литература, описана до 2005 г. при В. Кондов, Кортенските колонии..., и Н. Куртев, Селищата.... Новото се появи при Т. Балкански, На пусто пладне..., Т. Балкански, Ц. Константинова, Две имена от българския ойконимикон. – В: Ц. Константинова, По стълбите, които водят нагоре и надолу, В.Т., 2011, с. 265-270.

Последно решение, всъщност вер. реалното, е при Т. Балкански, Тутракан. Езиковоархеологически обзор, В.Т., 2011, §§ 46, 47, 52, 90. Оказва се, че името е

българско, жителско по *тараклий* – жители на *Тарак*, старо име на *Гутракан*.
Кварталонимия: *Гърната майл*³, *Долната майл*³.

Анкетата се проведе в дома на *Иван Николаевич Бакържи*, откъдето са взети и дименсиите.

Информатори: *Иван Николаевич Бакържи*, 1935 г., осми клас, пенсионер; *Мария Захариевна Кочева*, 1945 г., четвърти клас, пенсионер; *Николай Иванович Бакържи*, 1967 г., десети клас, механизатор; *Иван Иванович Кирнев*, 1963 г., средно, механизатор.

Антропонимия: *Андрееви* – Гимпули – от Тараклия, *Бакържи* – Жабурники, Жепчита – от Тараклия, *Бешир* – Тарабона – от Тараклия, *Гарандовски* – от Тараклия, *Делибалтови* – от Стояновка, *Дилижан* – от Тараклия, *Дудуш* – от Тараклия, *Замфирови* – от Тараклия, *Ивершин* – Прокотини – от Карбалия, Украйна, *Кавлак* – от Тараклия, *Кирневи* – от Тараклия, *Койчеви* – от Тараклия, *Кочеви* – от Тараклия, *Парполови* – от Тараклия, *Петкови* – от Чобалакчия, *Попряга* – (?), *Рибакдови* – от Стояновка, *Русеви* – Хулеш – от Тараклия, *Тануркови* – от Чобалакчия, *Татарл*³ – от Тараклия, *Таукчи* – от Антоновка, *Тодорови* – от Бълтоци, *Лънгули* – от Тараклия, *Ужакдови* – Бумбари – от Тараклия, *Узунови* – от Тараклия.

Топонимия:

*Александрувца гур*³ С 5,0.

„*Алигат*” И 0,4 – лозя.

Бригада „Захар Транс” ЮЗ 0,3 – склад за селскостопанска техника.

*Въртопца гур*³ С 4,0.

„*Гам*³*ту*” Ю 0,4 – лозя.

„*Каберне*” ЮЗ 1,0 – лозя.

Мулдуванцуту село С 3,0 – така местните българи наричат съседното село

Гертоп

Пионерския лагер ЮЗ 0,4.

*Плопца гур*³ Ю 4,0.

*Плопцата браз*³ ЮЗ 1,5 – граница със землището на село Плоп.

„*Ранний магарач*” И 0,4 – лозя.

„*Рикацители*” ЮЗ 1,0 – лозя.

Рзпата И 0,1.

„*Савиньон*” Ю 1,5 – лозя.

*Тараклийца гур*³ ЮЗ 0,7.

„*Фитяска*” ЮЗ 1,0 – лозя.

Хидронимия:

Андреева геран И 0,5.

Беширкия геран Ю 0,4.

*Геранчуим*³ = *Душувата чуим*³ Ю 0,5.

Гимпулвия геран ЮЗ 0,5.

Дилижанувция геран Ю 0,2.

*Душувата чуим*³ = *Геран чуим*³ Ю 0,5.

Замфирувия геран Ю 0,2.

Кирнувци геран = *Мош Стъопувия геран* Ю 0,7.

Кòчувия герàн И 0,1.

Мош Стъòпувия герàн = *Кìрнуџики герàн* Ю 0,7.

Плàгувия герàн И 0,2.

Сòниния герàн = *Трìфунувия герàн* С 0,1.

Танùркувня герàн И 0,7.

Тòдорувия герàн ЮИ 1,0.

Трìфунувия герàн = *Сòниния герàн*.

Чушм³та И 1,0.

Чушм³та на Бонèску Ю 2,0.

Мостове:

Мòста ду астанòвката ЮЗ 0,2.

Мòста ду пòщата И 0,4.

Дромонимия: *Кантемìрския път* З 0,15 – път за град Кантемир.

Некронимия: *Грòбища* И 0,3.

Етнонимия: *б³лгари, гагаузи, мулдувàни, руснàци, рùски, татàри, украинци : хохлì.*

Групонимия: *тараклìйци* – за родовете, придошли от Тараклия; *антòновци* - за родовете, придошли от Антоновка; *карбалìйци* – за родовете, придошли от Карбаля; *чобалакчìйци* - за родовете, придошли от Чобалакчия.

– типове **изчезнали** селища:

– по времето на Голодовката (вж. с. 121-122):

ПЛАВНЕ : ПЛАВНЯ

Изчезнало българско село в непосредствена близост до *Александровка, Гангура*, старо *Каюн бунар* (вж.). Причината за разсипването на селището е Гладь през 1947 г. Останалите малко живи *плавненци* се преселват в *Александровка* и други съседни селища. Тази информация е събрана при анкетите в селищата *Александровка, Константиновка, Первомайск* и *Хомутяновка* (вж.).

Информацията за това село е събрана по моите изследвания от Т. Балкански (На пусто пладне, с. 204), срв.:

„**Плавня**, Плавне, изчезнало българско село до Александровка, община Анений Ной, Молдова.

По Д. Маринов, Ономастика..., статия за Александровка: селото съществува до 1947 г., когато голяма част от него измира по време на *Гладь*, останалите се разселват по околните селища.

Метрополия: *Дивитлий*, Арциски район на Украйна (пак там: *Хомутяновка*).

ЕАО: Кв. *Плавнинската улица* е запазен в Александровка, същия район. *Чорбаджи* се наричат две семейстава от Плавне, заселени в *Александровка* (Д. Маринов, цит. съч.).

//В Украйна българското село *Барта* е преименувано на *Плавни*, което едва ли е случайно (?!).

Кв. *Плавненския ред*, квартал на Хомутяновка, Яловенски район на Молдова;

друга част по време на Глада бягат в Еминтал, Первомайск, район Каушан (Д. Маринов, цит. съч.: *Первомайск*). Тук също Кв. *Плавнинския ред*.

М: въпросът е особено важен. Не ще и съмнение, че е налице **пилигримия** в молдовското *Плавне* от *Плавни* в Украйна, старо *Барта*, по ИГСОО, с. 693: *Плавни* се намира в Ренийски район на Украйна, Одеска област. Тук е дадена една предпоставка за търсене на метрополията в метрополията България, именно Червенци, Варненски окръг, с което българите (!) поддържат контакт (дружески отношения). *Червенци* е ново име на старо *Къзълджилар*, в района на Вълчи дол. Като метрополия на *Барта* : *Плавни* е дадено и при Т. Балкански, пак там, с. 76.

Ойконим:

Името пилигрим *Плавне* е сякаш молдовански (румънскоезиков) деформатив на *Плевен*, тур. *Полевне*, *Пилевня*, *Палавна*, рум. *Плавне* като мемоароним сега на няколко селища в Румъния с име *Plevna* (за деформациите повече при Ат. Илиев, Турски изговор на български местни имена – сп. БАН, XIV, с. 108).

Според ИГСОО селото в областта на Рени е създадено през 1814 г., т.е. след *Суворова война*, когато голям поток от българи се насочва към обособяваната руска провинция *Бесарабия*, тогавашната Нова Русия. Всъщност изселването на *плевенци* към Русия е познат в местната история факт.

Българското *Плавни*, което сега не ще да е съвсем българско поради намалялото българско население, не е включено в книгата на Алла Войникова (вж.).

Твърде вероятно е *Плавне* да е старо българско народно име на *Плевен* с народна етимология по *плавам*, подсказана при В. Никонов, Краткий топонимический словарь, М., 1966, с. 333 (от тук започнало *сплаването* на дървесината надолу по река Искър).

– възможно е украинската и руската ономастика да имат друго тълкувание, но то не е обявено при Ю. А. Карпенко, Топонимия болгарских сел Одесской области. – в Историческая ономастика, М., 1977, с. 189-208.

– по времето на скакалците, когато българите ту мигрират към Кавказ, ту се връщат в Бесарабията (вж. с. 65-66):

КАПКАЗА

Изчезнало българско селце колибак, който се е намирал между Александровка и Первомайск в Яловенски район на Молдова, югоизточно от Кишинев. Информацията е оскъдна. След като българите се изселили, вероятно в съседните села, в селото се настанили 3 украински семейства (*хахли*). Сега името е запазено като топоним (Капказа), агроним в землището на Александровка (вж.).

Днес няма никакъв спомен за етимона на името. Историята обаче може да се възстанови:

– в края на XIX в. започнало изселването на българите от Крим, Таврия и Бесарабия в Кавказ, основно в Прикубанието. Нашите българи ту отивали на *Капказа*, както наричали *Кавказ*, ту се връщали оттам, поради което започнали да

ги наричат *скакалиците*, а всеки завърнал се от Капказ българин получавал и прозвището *Капказа*. В българския език звукът *ф* не е праславянско наследство, липсвал е, поради което гърцизмите с *ф*, които трябва да бъдат адаптирани в българския език, били изговаряни с *п*: *пилософ* вм. *философ*, *пандък* вм. *фандък* и под.

Аналог: *Америката* при Михалково, Девинско по Пр *Америката* на гурбетчия, завърнал се от Америка, *Русията*, *Босната* и под.

//Документално формата е регистрирана и при С.Новаков, Болгарская общность..., Кишинев, 2010, с. 198, срв.: „Дядо ми казваше: „На Капказа”, срв. при Т.Балкански и В.Кондов, Българите и българското от Прут до Амур (под печат): „*На Капказа*”.

Това движение на българите от Бесарабия, Таврия и от Крим към Кавказ не е проучено. Кратка бележка за него има при Т.Балкански, На пусто пладне.

Точният български изговор на името при бесарабските българи е регистриран при С. Новаков, Болгарская..., с. 198, срв.: „Още съм чула от дядо, че той бил пращан от селото да избира земя при Столипин за желаещите от Кортен да се преселят в *Кавказ* (дядо казваше: „*На Капказа*”). Той бил там с пратеници от другите български и гагаузки села от Чадър-Лунгската волост и избрали земя, само че не помня как се казвало мястото. Тогава от нашето село заминали 12 семейства, но попаднали не на Кавказ, ами в Тургайските степи към Урал”.

Част от съдбата на тези българи е осветлена при Т. Балкански, Кавказките българи, В.Т., 2005, и На пусто пладне. В случая предмет на коментар е името *Капказ* като български изговор на *Кавказ*. Безспорно различно от турското име за планината *Kafkasu* или ногайското *Каф тау*.

Българите казват на Кавказ *Кап*, вероятно от булгарско време.

При Т. Балкански, В. Кондов, Българите и българското от Прут до Амур се предполага, че е по българско **Кап* като име на *Кавказ*. При М. Башу (Легенда за дъщерята на хана) формата обаче е *Каф*.

Всъщност, в името на планината *Капказ* и в селищното *Капказа* има много история, начената от С. Новаков. Българите са заели името от разселените в района на Северен Кавказ ногаи от клона ак ногаи, които наричат планината единствено *Капказ*. Едно от техните големи племена от племенното обединение йедисан е с име *капказ* : *капкас* (ЛиС I: 208).

Това означава, че СелИ *Капказа* на селище в Яловенски район на Молдова може и да е по етнонима *капказ*, СелИ на аул *Капказ* – и в двата случая на ногаи от обединението йеди сан, което заемало тази територия на Буджака.”

– от времето на **бягството на българите** пред идващите съветски войски в Бесарабия.

Трудът като дисертационен беше завършен, когато станаха известни няколко работи за съдбата на *таврийските българи*, тръгнали към Прародината през 1943–1944 г. (Т. Балкански, На пусто пладне, с. 234, Т. Балкански, В. Кондов, Бесарабски бележник, с. 205 и сл., Иван Станчов. Дипломат и градинар, С., 2000, с. 173, вж. ч. „Галац, Бежанци”, Л. Кузупов, Българите от Таврия, 1943–

1944. – Един завет, XIV, 2005, бр.427-30, Г. Журков, Кръвта вода не става, С. , 2010; Гласът на кръвта, С., 2011, Ат.Марков, Българи в Таврия и таврийци в България, Добрич, 2012 г. Като не познавах тази фактология, не можех да обясня странныя бежански поход на *Булатовка* към България.

Всъщност се оказва, че булатовци, подобно на група олшански българи, тръгват с керваните на таврийските българи. Нещо обаче ги е накарало да не се доверят на версията „Мишо Хаджийски” за незабавно връщане в прародината. Изчакват края на войната в Румъния, където разбират за ужасната съдба на таврийските българи: част от тях са избити във Воденската гора, други са издадени в Дунава в затворени шлепове, трети са отправени на заточение във Вахшката долина, Казахстан. Така булатовските бесарабци остават единствените българи от бившата Руска империя, които не изпитват гнева на Сталин, респ. не са репресирани.

Този коментар е изработен специално за Автореферата. В Дисертацията (с. 22-30) статията е:

БУЛАТОВКА

Това явно несъществуващо вече българско село се намира в изследваната от мен територия в Северния Буджак. Натъкнах се на това селищно име, след като регистрирах антропонимията на Исерлия в Бесарабски район на Молдова. Информаторите там ме осведомиха, че представителите на фамилиите имена Кара и Карамаврови са от Булатовка, Тараклийски район. Открих подробни сведения за ойконима при Т. Балкански, В. Кондов, Бесарабски бележник, В.Т., 2012, с. 61-70.

- в работата са въведени и няколко изчезнали селища или села с променени имена, които са регистрирани в османските документи за времето на Кримското ханство, към което принадлежи и Ногайската степ на Бесарабия и на Междуречието, срв. на с. 16:

БЕЛЯКОВКА

Селище с българско име във вилаета Очаков (Узи) през 1792 г. с ДИ *Делакау*. Съобщено при „Наследие Ф. П. Де-Волана. Из истории порта, города, края”, Одесса, 2002, с. 99 и сл., тук по Середа на с. 132, със следния текст:

„Едно от първите посочвания на селището е в ръкописен сборник на руските пътища от Киев за Цариград. Там то се споменава като граничен населен пункт на Бендерския санджак.”

Ал. Середа уточнява (Беляка) (с. 141): „Негови жители са българи и власи, някъде около 100 ханета.”

В картата на вилаета, изработена от Ал. Середа (с. 145) *Беляковка* е под номер 23 (вж.). Разположено е точно в най-северната точка от левия бряг на Днестър в границите на казата Бендер (вж.).

На с. 132 при Середа е дадено и ДИ на *Беляковка* по картографския материал на Ричи Занони като *Ak köy* с успоредно име *Bialakev*. Налице е

калкиране, за чиято история сега мъчно може да се каже коя е първата по време форма: *Беляковка* или *Ак кьой* ('Бяло село').

В конкретния случай едва ли може да се говори за българска ойконимна наставка *-ка*, която в българската ойконимия още не е продуктивна в това време (!!), докато в руската ономастика с нея се образуват изключително много имена, тип *Алексеевка*, *Романовка*, *Егоровка* и под.

Мотивантът безспорно е българският антропоним *Беляка*, еднакъв с този в селищното име *Беляковец* (Великотърновско), обяснено така от Н. Ковачев (Местните имена във Великотърновско, В.Т., 2001, с. 85): „Трябва да се свърже с антропоним *Беляк*, т.е. 'село на Беляк' (дори има един „*жупан Беляк*” през XVI в.). Село *Беляковци* има и в Кумановско.”

Решението в случая е от по-друг характер: вероятно става въпрос за имепилигрим (вж. при Т. Балкански, К. Цанков, Енциклопедия, с. 184), т.е. за пренасяне на селищното име *Беляковец* в Търновско или *Беляковци* в Кумановско, в чиито състав наставките са калкирани с еднозначното руско *-ка*. В заключение: *Беляковка* е руска полукалка на *Беляковец*, *Беляковци*, докато *Ак кьой* е семантична калка на *Беляковка*. Вероятно първоначално е имало и *Беляккьой*, за което свидетелства деформативът *Делакау*, съобщен в началото на статията.

Втора глава

РАЗБОР НА ИМЕНАТА

Надсловът не е мой. Използван е от проф. Йордан Заимов в негова работа за Панагюрско, но впоследствие не е повторен до моята работа от друг ономаст.

Разборът на имената е извършен по:

– **ономастичните категории**, които присъстват в статиите за селищата, в Изводите и респ. в Онимикона : Речника. Представени са всички регистрирани ономастични категории в параграфен ред, което означава, че тук в означения с цифра параграф са включени всички имена от дадена категория в азбучния ред на Онимикона, където пък „кръгът се затваря” с цифровия указател на тази част от Разбора. Срв.напр. на с. 155-158, §§ 9 – 16:

§9. Дримонимите. Ономастичните изследвания следят тази група имена за горски обекти. При мене в онимикона дримонимите са в групата на топонимите. Тук отделям имената, които са сравнително редки в почти безлесната Северна Бесарабия: *Александрувца гурь*, *Арешникити*, *Валя Падурий*, *Валя Пержей*, *Въртопкъ гурь*, *Галанувата гуричка*, *Гивечя*, *Гората*, *Гурата*, *Дубоваята гура*, *Жълтаяну*, *Карсъу*, *Нимецка гура*, *Паласити*, *Плантация*, *Саката*, *Самурасник*, *У дъревята*, *Хъртопа*.

§10. Дромонимите. Има изцяло български оформени имена най-често по името на изходен или краен пункт на пътя: *Именталския път*, *Пътеката*, *Пътя*, *Трасата*, *Чадър йолу*, *Шишету*, *Шишявата*.

§11. Еклезионими. Упорити имена, независимо от обстоятелството, че съветските власти разрушаваха българските храмове. След 1991 г. българите започнаха да ги възстановяват: *Адвентистката църква, Немецката църква, Свята Михайлавска черква, Събора, Църква, Черквата, Черквата „Свети Димитър“*.

§12. Етнонимите. Етнонимията е раздел на имената, разположени между ономията и онимията. В езиковоархеологически план са „най-говорещите“ имена за етноусещане, като авто- и алоетноними (имена от съседи). При външните българи етнонимията се следи от Т. Балкански: Българите от другата страна, Кавказките българи, Трансилванските българи, На пусто пладне; Т. Балкански, В.Кондов: В степите пустинни на Буджака, Бесарабски бележник; М.Парзулова, Булгарите и българите в Крим; Даниела Андрей, Свиница и свиничанските българи; В.Кондов, Кортенските колонии в Бесарабия, Н.Куртев, Селищата с българско население в Северозападния Буджак, А. Войникова, Селища с българско население в Югозападния Буджак. Описаните тук имена са в два плана:

1) етноними с неутрална резолюция: *българи, булгар, руски, руснаци, руснача, мулдувани, поляки, татари, чихути, мулдуваня, немци, рухчита, украинци, чехи*;

2) етноними с екстраобразна резолюция (още: етноними прозвища): *буратини* (за молдованите), *винитиц*, *катъри* (за българите), *кацапи* (за украинците), *курди*, *молдобоул*, *мулдуван плуат* (за молдованите), *мазници* (за украинците), *Руски Иван*, *рухчита* (за руснаците), *солени турки*, *сурови мулдувани*, *тукани*, *хахли*, *цъган* и др.

§13. Зоонимите. Проведен е само един лингвистичен конгрес по темата зоонимия, вж. *Sistemy Zoonimiczne w językach słowiańskich*, Lublin, 1996, на който българската зоонимия е представена от Т. Бояджиев, Т. Балкански, Л. Селимски, Ст. Брезински. При външните българи проблемът за зоонимите присъства в трудовете на Т. Балкански. Българите и българското от другата страна на Дунава, Н. Куртев, Селищата с българско население в Северозападния Буджак, А. Войникова, Селища с българско население в Югозападния Буджак. В. Кондов, Кортенските колонии в Бесарабия. Моят интерес е към старинните типове имена, донесени от българите в Северния Буджак, като: *Балан*, *Буян*, *Чикалест*, *Марта*, *Петка*, срв.още: *Айна*, *Апрелка* и под.

§14. Катоиконимията е само на български дори и тогава, когато селищната основа е небългарска: *александровци, антоновци, башкалийци, бесарабци, българийци, валиперженци, вознесенци, готеиценци, дойненци, исерлийци, кишиневци, максименци, томайци, парканци, пикусчани, първомайци, плавненци, плоповци, саратоновенци, стяновци, троичени, троянци, хомутияновци, яргаринци*.

§15. Кварталонимия. Създава се по обичайни за българския език признаци: *улица, ред* в значение на *улица*, тип *Горния ред (край)*, *Горната улица*, но и: *Константиновка Нагоре = Отгоре Бахчите, Къшла, маала, майлъ, Малая*

земля, махала, вж. и маалеси: Мезарлък маалеси, Мезон, Надолу, Нижня махла, Отгоре, Отдолу, Сарацика, Слаба улица, Средня махла, Стария Готец, Стария Плоп, Старуту селу, Стефанувата махла, Тараклийцката маала, Туканнар, Фламънда, част, Чокана, Шопи.

§16. Лингвонимите. Категорията е разположена между онимията и ономията. По същество е един от операторите на българската езикова археология. Представена е във всички цитирани в този труд работи за ономастиката на външните българи. Интересът е преди всичко към:

1. имената за българския език: *българци език* (Ал.)

// Преди етнонимизацията на гагаузи(те), самите те са наричали турския си език *булгардили* (Т.Балкански, Кавказките българи) ‘български език’.

2. Все по-често българите използват неочакваното **гагаузки език** за турския език на гагаузите, обявен за отделен език с декрет, аналогично на т.нар. *македонски език*, повече при Т.Балкански, На пусто пладне; Т.Балкански, В.Кондов, Бесарабски бележник.

Образи за състоянието на българския език:

ЗА ИМЕТО НА с. СТОЯНОВКА И ЗА КУЛАЧЕСТВОТО

Уф Стайнафка йма инà нйва Селимòн и трявалу да бѣди сѣлу Селимòнофка, но гагаузити не дйгнали сѣлу. Обласнòя пйсар на Бендѣрскaй вòласти, уезд, ймал фамйлия Семьòн Пѣткуф и гагаузити му дaли прòзвиште Селимòн за справедливо дѣло сас тях черѣз цaрската рѹска дѹма – с тях ймал отношѣние. Той бил за афармлѣние на тес делà. Гагаузити прудàли зимята на бѣлгарити. Рядум бялò мулдòфску сѣлу Цигàнка. Там ймалу крѣчма на шляха и прудàвала вйну инà циганка на бaзити, дѣту минàвали с падвòди. Съ нòселу хранà в егѣнция, пристàништи на бaзити, загрузàвали житу и гу вòзели кадѣ Грѣция. Поселѣнци в Цигàнка са бялѣ румънци от Сучàва и мулдòфцити ги назувàли хамàли, кат пудяр туй душли ут Архѣй.

У тѣйсяч девятсòт и сорукувàята гудина ут Стайнафката избягва Мйтко Тòдоруф ф Румъния, там стàва Мйтку, заштòту и кулàк и бяга ут рѹската власт. Тос Тòдоруф, станàлу тѣй, чи гу улѣйли рѹскити, бял осѹден за кулàчество и погйбнал ф лàгери, а брат му Васйл Тòдоруф тòже гу засѹдяли и погйбнал ф лàгери.

Разказал Петър Делибалтов, 74 г., от Стояновка. Записал Д. Маринов през м. януари 2009 г.

ЗА МОЯ РОД

Жь начѣним ут мòйти дядуфци кдѣ мaйчента стърнà. Тий са мош Хаджйуйти. Тия дуйдѣа пѣрвити фѣф тувà нашту сѣлу Тараклий. То по-напрѣш сѣ казваши Селимòн. Тий бйаа пѣрвити сѣдем фамйлий, куйту гу абразѹваа. Избрàа тaa рѣпа тѹка, закòту да им бѣди по-лѣку на кунѣти. Нагòре утйваа сѣс прàзну, пѣк надòлу йдеа сѣс пѣлну. Тий им дàдаа тѹка зимя, га учйстиа, га

такоаа. Мош Аджи Стипан, алис пу майчента стърна, дяду ми. Тя нѣгувата дъштиря и баба Катя – майка ми на мойта майка. Тия бая на заработки пак фѣф Бразилия. Баба там съ срѣшна с моя дяду`Янчев Спиридѣн, Дѣню. Ас ни ги помня, заштоу умряа по-напрѣш. Ф сѣрук сѣдмата гудина, гату бѣши гладѣ, тия измряа многу. Аджийти баяа фѣф сѣлуту фѣрити пу бугатству, закѣту имаа усимдисѣ иктѣря зимя.

Ут баштента стърна, тия по-кѣсну дуйдѣа насѣм. Ут баштента стърна дуйдѣ дяду ми Фѣдю – тий ут Чийший дуйдѣа, сигѣ фѣф Болградски район па мѣму. Той алис ут там и. Тий имали мѣл`ница там. Башта му имал дѣвет дица и на дяду умряла майка му. Той устанѣл нивѣстрѣбван там, штоу бил най-мѣлку дитѣ и тука тий гу зѣли - Парпулувити. Парпулувити билѣ иначи ут пѣрвити, кѣйту ф тува сѣлу душлѣ. Той бѣши изглѣдан ут тях. Гату ужѣ дуйдѣ врѣми да раздават зимята, той ни си пуминя фамилията на Парпулоф и тѣй си устанѣ Константиноф, какту бѣши и за т`ва ни му дадаа многу зимя, му дадаа сѣму три иктѣря със зимя и той устанѣл сѣра.

А пѣк уткѣм майчента стърна тий билѣ зажитачни – имали усимдисѣ иктѣря зимя. Съсѣда ми, дѣту ний живѣим сигѣ, Тѣдароф Стипан, тий имали сто иктѣри зимя. Тий душлѣ и им дѣли зимя, самѣ си га учѣстили тѣс зимя тука. А пѣк баба Ивана уткѣдѣ баштента стърна, тя ут Шоп Тараклий, ут Труяна по-напрѣш му казваа, ут Труяна. И ут там душлѣ насѣм, се фѣф т`ва сѣлу. И по-кѣсну, тука ужѣ, баба ми и дяду ми съ ужѣния.

Разказал Димитър Константинов, 44 г., от Малка(та) Тараклия. Записал Д. Маринов през м. април 2009 г.

В Разбора на имената е включен и **Лингвистичен анализ**. Изследването е дистрибутивно. Търсят се тези особености, които са различителни. Изоставени са **рефлексите на старобългарски гласни**, защото в имената е записано едно вторично, даже третично състояние на говора. Има се предвид, че рефлексията е „говореца” за лингвистичната география в метрополиите. В Бесарабия е настъпило **смесване на говорите и на фонетичните особености**, в резултат на което е създаден днешният **бесарабско-таврийски говор**, който има следните характеристики на **наддиалект**, както напр. *банатският български говор* от улицата (пяцата). Свр. образци от Лингвистичния анализ:

– с. 171-173, §§39-47:

§39. Поведение на гласните:

1) след **ж, ч, ш**: *Баженови, Бара на Шалар, Вичерови, жаба : жеби, Жепчита, Карачебан, Коджибаш, Мешанови, Мишиичения кладенец, твърдичени, троичени, Чебан, Чевдар', Чеир, Чекан(ови), Чекир, Челак(ови), Чербаджѣ, Черпански, Чирия, Чикалест, Чиканчи, Чимшир, Чинак чайърѣ, Чулак, чушма(та), Шавриеви, Шеса, Шишету, Шишията;*

2) **пред ж, ч, ш, понякога з, дз, дж**: *брезната.*

§40. Протеза: *Испасуфѣка гробища, Гагавузѣте, Дѣйжа, На Хѣгѣла, Нистѣра, Пѣрдѣжянитѣ.*

§41. Раздалечаване на начално струпване на съгласни, характерно за турския език, с реликти и в българската онимия, срв.: *Испиро* < *Спиро*, *Испас* < *Спас* и под., *Испасуфџка гробища*.

§42. Редукцията:

Изследователят на българския език в Бесарабия е почти сигурен, че тази безизключителна характеристика на българския език е причината за съпротивата му срещу русификацията и румънизацията (молдованизацията): *Алексадрувџка гурџ*, *Баирчиту*, *Бахчивандџи*, *Бикишкуту*, *Биликчи*, *Бобикови*, *Брагину озяру*, *Бугор*, *Бузук*, *Бурилови*, *Вичерната звезда*, *Геврик*, *Гоцулски*, *Гулямата мечка*, *Гурата*, *Гутеш(и)*, *Ирешикови*, *Козман*.

§43. Стягане (Синкогия):

Характерно за българската топонимия: *Андреева геран* : *Андрееви*, *Арабадџиува кладенец*, *Бабянта дупка*, *Биликчи*, *Бянов*, *Герчогло*, *Градинта*, *Гургурти*, *Делислав*, *Демчогло*, *Домнишорови*, *Зянови*, *Карафизи*, *Каришк махала*, *Каиши*, *кладенец*, *Льовския*, *моканити*, *Милидонува геран*, *Милокостови*, *Озерта*, *Тачу*, *Тян*, *Уранковски*, *Черквата*.

§44. Ударение:

– по руската мелодия: *Болницата*, *Гарандџски*, *Кассѝр*, *Кладенеца ду Иванџв*, *Коляџ*, *На Царџва*, *Писџрови*, *Рабакџви*, *Степџнови*, *Ужакџви*;

– претмет на ударението: *Гџврик*, *Кџзман*, *Кџзмџн*, *Лџзџ*, *Парлџмента*, *Тџзик*.

§45. Хармонизиране на гласните в балканския турски език на българите гагаузи: *Асаул*, *Гербали* (?! *Гџрбел*), *Гердеви*.

§46. Якане:

Не се съобразява с етимологичното Э:

Бџлберти, *Бџанов*, *гириџн*, *Гџря*, *гџлмџнци*, *Гџрана*, *Дџулязџниџ пџт*, *Дџрямковџ* и *Дџремковџ*, *Каражсџлязко*, *Недџялковџ* срещу *Неделковџ*, *Пепелџшиковџ*, *Плавџня*, *Тџрясковџ*.

§47. Редувания:

в : х: *Пџнюх-Тџдурувџте*;

п : б : м: *Комрат*, *Тџмай*;

и : а: *Бџмбалџти*;

а > и: *гџдџжсџли*;

б : п : м:

– тюркско:

Пџку с: *Бџкес*, *Шџюлџпенска махала*;

в : ф : п: *Капказа*;

в > у (вокализация) често при румънизация на българските ФИ на -ев, -ав: *Делеу*;

в : х: *Вџртопџкџ*;

в : ф: *Ду фџрбџте*;

в : ф : х: *Йџхчу*, *Фџртопџти*;

г : дџ: *Дџсоркџюфџте*, *Дџсурџлята*;

дџ : ж: *џпрџстџяване на дџж:* *Бџкџрџжи*, *Бахчивџнџжи*, *Бџужџк*, *Гџажсџви*, *Гџайтанџжи*, *Жџанџлия*, *Кџавџнџжи*, *Кџазџнџжи*, *Кџараџа*, *Кџачџнџжи*, *Кџуџвџнџжи*,

Мамжи, Мумжи, Орманжи, Патлажан, Сапунжи, Ужакови, Ханжи, Ябанжи, Язажи, Яланжи;

дн > нн: *Гланната гудина;*

ж : рус. **ж’:** *Гаражя;*

ж : **дж:** *Джулязня път;*

н > ъ : *Мартън;*

к : **г,** редуване, наследено от турски, където е редовно – *карга : гарга, коюн : гоюн* и под. При Ст. Илчев явлението неоснователно е наречено „озвучаване на **к’**“: *Гошарови, Гуйгови, Шаргови, Янгули;*

л : **р:** *Дерибизови, Серамят, Шовърка;*

м : **н:** *Каймакан;*

с > з: *Дизови, Зестря;*

с > х: *Мехчината, Рухчита;*

-ск- : **-цк-:** *Абаклийцка бразна, Александрувцкъ, гур³, Армянцкуту озеро, Биширицкия, Българцка, Въртопцкъ гуръ, Еврейцкити лузя, Кагулцкия път и др.;*

-ск- : **-шк-:** *Бикешикия синур, Капкашикия баир;*

см > сн: *Снахови (?!);*

т : **д:** *Додриогло;*

ф : **х:** *чихути;*

х : **г:** *Голбан, Губан, Поглубко;*

х : **в** (в суфикса **-ов > -ох :** **-ух**): *Панюх Тодурувите;*

х : **к:** *Калачеви, Кристиоглу;*

хч : **сч:** *рухчита* в *Паркан;*

шч : **хч:** *Ашчи;*

– бълг. **ц :** тур. **ч:** *Вичерови;*

– **ч** променя качествата си от твърд звук в българският език до мек в бесарабските говори под влияние на мекото руско **ч:** (повече при В. Кондов, Кортенския говор в Бесарабия, Автореферат на канд. дис., С., 1993): *Бабяна Иванчяна кладянци, Гочюф, Чюшмята, Чюбанцки, Чявдаруфта, Шюлюпенска махала;*

ч > ш: *шушме;*

– рус **ы :** **ый:** *Выйшката;*

Э: *вятър;*

ш > с: *Сашейния път, Тасчи;*

шц : **ш:** *Домушу, Иверишин;*

ъ > а под влияние на руския език, където звукът липсва: *Бакаржи, Бардарите, Барладяна, Варбан;*

ъ > у: *Мугурел;*

-ъл/лъ- : **-ър/ръ-:** *Бордук, Брадарски, Вербанови, Волкови, Волчанови, Вуколови, Вълкови, Въл’чанови, Въл’чата абълка, Въртопцкъ гуръ, Вълчийти, Гръците, Гърбан, Дериволкови, Длъгити:Дългити лузя, Дървината уденица, Парцунята, Первата, Първия, Сърби, Сърбови.*

– **Имеобразуването** (с. 174-176) проследява „работещите словообразователни формати, изафетите тип *Мокуца махалеси, Чадър Йолу*, образуването на родови имена от селищни без наставка **-ски**, което в сегашната

българска антропонимия е рядкост (§59): *Далгополови, Шереметеви* и под. Проследени са (§§68-128) типовите антропоними: *Иван = Иванов, Иванко(в), Бекр(ов), Бургазли - Бургазчиев, Иванаци, Иванел, Иваненко, Иванета, Иваник* и под. В §130, са дадени образци от петрифицираната безфамилност на българите, тип *Апостол, Арнаут, Ашчи, Байряк, Папаз, Попряга, Сапунджи* и под.

Представени са и **лингвонимните характеристики** на имената (с. 186-187, в §§144-152), респ.:

– имена от албанския антропонимен фонд: *Плагови*, от арменския: *Тер*, от влашкия : румънския: *Волонтиреску, Гангура*, немския – *Баумана, Кушнирувуту*, в руския – *Бондарови, Меикови, Саньокуви* и др.

Забележка: в труда (с. 187, §152) е представено от руския антропонимен фонд името на българите *Салманови*. **Оценката ми е недоверлива!** Тогава не знаех, че село *Салманово*, Ямболско е бягало по Първото Московско в Бесарабия, в района на Рени, където образува дъщерно селище *Салман* в района на Килия (Т. Балкански, устно). Това българско селище е останало незабелязано от изследователите. По името на това *Салман* или на метрополията *Салманово*, днес *Сламино* в Ямболско, е образувано РФИ *Салманов* без очакваната наставка *-ски*, обстоятелство, коментирано в §59.

На **ойконимията** и на типовете селищни имена е отделено значително място (с. 187-193 §§153-171). Отделени са имената по езикови характеристики: **български, руски, немски, кумански, булгарски, ногайски, руски, турски, украински**, посочена е **русификацията** и **румънизацията** на български имена като *Верхна махала, Волканови, Крестинкови, Дядул Попилор, Извору мош Василий* и под.

Гагаузацията на българите, респ. преходът от българския език към турския език на гагаузите, измамно представян за „гагаузки” и за изконен тюркски огузки език, е **най-сериозната заплаха за бесарабските българи**, наред с румънизацията и русификацията им като интензивни процеси в нашето съвремие. Поради тази причина на тези проблеми е отделен специален §172, срв.:

§172. Ономастични маркери за гагаузацията на българите тукани в Горния Буджак.

Без основанията в тази подтема на българознанието не може да бъде изяснена историята на българското общество в Бесарабия, респ. Горния Буджак, представен с ономастични измерения в този труд.

В българската литература, разглеждаща създаването на т. нар. лингвогрупа на гагаузите, основна е тезата, че става въпрос за езиково потурчване на българи. После в гагаузките райони на българската земя става гагаузация на българи, придошли от негагаузки краища, какъвто е случаят със семейството на Антон Страшимиров, придошло от Банско, където никога не е имало гагаузи.

По щастлива случайност за прииждане на българи в Северния Буджак притежаваме издание на молдовските грамоти от края на XVIII в. и началото на XIX в. (вж. при Ив. Дундаров, В. Пелин, Грамотите на молдовските князе за приемането и настаняването на българи в Молдова през 1790–1810 г., Ямбол, 2005. В тези грамоти са предадени със средствата на румънския език, изписван с

българско писмо, имената и метрополиите на придошлите българи като напр. в грамотата от 1803 г., срв. по с. 66:

Колю Мирчѡв
Колю Ибришим
Велю Клиничю
Нею Вишнов
Петкѡ Чутул
Генкѡ Радивкѡ (Радифкѡ?)
Стамати Ювчов
Петко Тринкѡ
Братое Динов
Рать Враченинатъ
Филип Панагюргици
Цветкѡ брату Панагюргиць
Милчѡ Чернов
Петкѡ Некрив
Никола Балкацински
Георги Мотавчи ?
Колю Проводичинина
Велю Фучициѡлу
Христо Траничиниць
Дойчо Новосилиць

Издирването на имена като *Панагюргици*, *Враченинат*, *Проводичинина*, *Траничиница* в гагаузката антропонимия безспорно насочва към метрополии от типа на *Панагюрище*, *Враца*, *Трън* и под., където не е имало гагаузи, докато в *Провадия* те са факт.

Издирването на този тип гагаузация на българи, придошли от негагаузки селища, започна в една знакова работа на Т. Балкански, Метрополиите на бесарабските, заднестровските, кримските и запорожките гагаузи. – В: Граматика и семантика. Научни изследвания в чест на проф. дфн Станьо Георгиев по случай неговата 80-годишнина, В. Търново, 2010 (с. 293-304), част от която тук представям за модел, който следвам в тази част на моята работа, срв.:

„Езиковоархеологическото изследване установи:

– голяма част от днешните бесарабски гагаузи са огагаузени български говорещи българи, които в тази страна при по-късно обособяване на групите са наречени *тукани*. Това име обаче се носи още от всички българи гагаузи в Казахстан и Кавказ.

Създаването на гагаузи от български говорещи българи вече е регистрирано в научната литература. Негов „родител” е изследователят Васил Маринов. Добра илюстрация на темата е огагаузяването на македонската фамилия *Страшимирови* във Варна, описана подробно от писателя Антон Страшимиров.

В Глава Трета са изводите. По същество би трябвало да бъдат в края на труда, но такава е българската ономастична практика?! Изводите са кратки, поради което ги представям в цялост по дисертацията (с. 200-201):

ИЗВОДИ

Трудът изследва 41 селища с българи в Северния Буджак. По-голяма част от селищата са вторични колонии: *Александровка, Антоновка, Бесараб(яс)ка, Българийка, Вали Пержа, Вознесен(и), Готец(и), Дойна, Казанжик, Капказа, Князевка, Колибабовка, Константиновка, Купаран, Максимен(и), Нови(я) Томай, Первомайск, Пикус, Плоп, Сарата Ноуа, Стояновка, Тараклия, Троица, Троян, Хомутяновка и Яргара.*

Първични са: *Башкалия, Беляковка, Булатовка, Булгарея, Булгарка, Егорлък, Исерлий, Каюн бунар, Кишинев, Комрат, Кошиница, Паркан(и), Плавне, Сърби и Ташлък.*

Колонистите по данни на имената и според родовете анкети са от почти всички селища на Буджака, където има първични български колонии. Движението на българите в Паркани обаче ще да е от запад, откъм Австро-Унгария, Влашко.

В имената са запазени голяма част от метрополиите в българските земи, вж. §§137, 142, 155. Ясно личат имената на селищата като *Ямбол, Разград, Торлак, Коюн бунар* и др.

В някои от случаите е налице пилигримия на ойконимите (вж. §§156, 157). Този процес е валиден и за еклезионимията, но предимно за първичните колонии, представени в трудовете на Н. Куртев и Ал. Войникова за другите части на Буджака.

По данни на антропонимните типове (вж. §§68-129) българите са от цялата българска езикова територия. Друга част са дошли с вече повлашени до известна степен имена (вж. §§147, 149, 150), трети са русифицирани, украинизирани, дори турцизирани в новата родина (вж. §§70-73, 151-153). По-сериозен е въпросът за българските имена на гагаузите, които руските и „гагаузките” изследователи се опитват да представят за изконно „гагаузки”. В голямата си част в имената са записани метрополиите, в които никога не е имало гагаузи (вж. §172), в друга част ясно личат старинните български имена на гагаузите дори в тогавашния антропонимен модел на *-оглу* : *-огло* (вж. §§100-102). В този труд гагаузите се представят в обективността на българистичната наука като лингвогрупа на българския народ, подобно на *урумите* и *караманлиите* по отношение на гръцкия народ, *лазите* по отношение на *грузинците*, *каракачаните* по отношение на *румъните* и под.

В имената ясно личат моменти от историческия живот на българите, като например периодът на гъркоманството (вж. §135), професиите, практикувани от тях (вж. §143), типичните земеделски култури в агрономията и сортономията (вж. §2). И безспорното влияние на съседните езици в Бесарабия с водеща роля

на руския език (вж. §169), сега с румънския, наричан молдовски, който е държавен (вж. §170), както и балканския турски език, представян като изконен „гагаузки“ (вж. §168).

По данни на имената в Северния Буджак не може да се говори за изконен български говор, донесен от прародината или *Вилаета*, както тук наричат България. Смесването в колонии на българи от различни етнографски и селищни групи е започнало почти непосредствено след заселването на българите от Кутузовската война, Първото и Второто Московско, наричано и Видинско преселение. Новият български интердиалект се е наложил като говорна норма дори в Паркани, където има по-устойчива структура от тукани, староседелци българи.

Недостатък в компаративния аспект на изследването е отсъствието на проучване в Арцизкия район на Одеска област, откъдето има значително преселение в Горния Буджак. В обратен план обаче този труд ще улесни бъдещия изследовател на ономастиката в този район с българи.

В труда са въведени и кратки просопографски бележки за известни българи и за техните имена. Те обаче не са обособени в раздела „Разбор на имената“, а присъстват към статиите на всяко селище. В този аспект трябва да се представят §§139-141, където се разглеждат нерегистрираните и неясните имена, като безспорно вниманието е и към едни специфични имена, персонажоними, които българското литературознание не откри в българската езикова територия на днешна България и Вардарска Македония. Запазени са в консервиран вид обаче при горнобуджашките българи: *Андрешко*, *Инсаров* и др.

В труда се взема критично отношение и към представянето на българите като сърби, вж. имената с този етимон, както и статията за селището Сърби в ч. I.

Предполагам, уловени са, ако не всички, то повечето особености на имената, създадени от българите в тази земя и представени тук по ономастичните категории (вж. §§1-174).

В глава Четвърта е речникът, с надслов

ОНИМИКОН

В словника са въведени по азбучен ред всички имена от изследваното краище.

В дясната страна на статията за името са съкращенията на и за вида оним, за обектите, които означава. Следват селищата, в чиито землища се срещат. В някои от случаите, когато са налице, се дават успоредни варианти и форми, другите имена.

Обясненията на повечето оними са в една от статиите на конкретното селище. Антропонимите, когато са необичайни за българския антропонимикон, когато има старинни, нерегистрирани, порумънчени, русифицирани,

укринизирани, турцизирани (гагаузириани) и албанизирани имена, се обясняват в Речника.

Тази практика е възприета заради многото място, което биха отнели антропонимите в раздела за селищата. Обратно: другите имена се обясняват в този раздел, защото представляват интерес за местните хора, които не биха се интересували от онимията на селото им в общия словник и не биха се справили с реда на научното подреждане.

Тази практика не е прецедент: среща се в трудовете на Никола Куртев (Куртев 2006); Васил Кондов (Кондов 2005), Алла Войникова (Войникова 2008); Иван Дуриданов (Дуриданов 1952).

Имената без ударения са от книжни източници.

Съкращенията са по имената на селището и на ономастичните категории, представени по-напред.

За илюстрация на част от Онимикона се взема една от малките букви по речников обем, по случаен избор: „В” (с. 218-223), срв.:

В

Вакзъл'ная: Ход. – Ал. – русизъм; *Вакзъл'ная*, декомпозит от *Вакзъл'ная* улица. – 164.

Валѐрик (за магаре): З. – Пер. – по умал. рус. ЛИ *Валѐрик* < *Валѐри(й)*. – 53, 164.

Валѐрика (за магаре): З. – Пер. – по умал. женско ЛИ *Валѐрика* < *Валѐрия*. – 152, 164..

Валѐт (за куче): З. – Ал. – вер. по рум. *valet* ‘карта за игра вале’ (?!). – 163.

Вàли Пѐржса: Ой. – ВП. – българиз. форма на Ой. *Вàля Пѐржсей* (вж.) – 154, 156, 157, 171.

валипѐржсанци: Груп. – Княз. – по СелИ *Вàля Пѐржсей* (вж.)

валипѐрженци: Груп., ЖитИ – ВП. – по СелИ *Вàля Пѐржсей* (вж.) – 14.

валипѐржци: Груп. – Бес., Ис., НТом. – стегнато по ЖитИ *валипѐрженци*, вж. – 14.

Вàля пад²рий: Т. – Баш. – по рум. *Valea padurii* ‘гориста долина, низина’. – 9, 163.

Вàля Пѐржсей: Ой. – ВП. – по рум. *Valea Perjei* ‘Сливово долина’ (вж. Н. Куртев, Селищата..., 209 и Т. Балкански, На пусто..., 149). – 9, 163.

Вàля-Пѐрженски винзавòд = *Винзавòда*: Ойд. – ВП. – по СелИ *Вàля Пѐржсей* (вж.)

валяпѐррженци: Груп. – Ст., Тц. – вж. *валипѐрженци*. – 7.

валяпѐржци: Груп. – Плоп, Яр. – стегнато по ЖитИ *валяпѐрженци*, вж. – 156.

Вàля-Циганàшулувия клàденц: Хид. – Баш. – по рум. *Valea Țiganașului* ‘Долината на циганчето’ и *seștea, fântâna* и под. – 58.

Вàню(ф) клàденц = *Йòхчу Ивàнувуту клàденчи*: Хид. – Тц. – ЛИ *Вàню* : *Вàньо* < *Ивàн*. – 32.

- Варатѣкскія сѣнур*: Т. – Хом. – по СелИ *Варатѣк* (дн. *Окюл Рош*).
- Варбѣн*: Ан. – Ком. – по ЛИ *Вѣрбѣн*, с асимилация *а* : ъ. – 47, 68.
- Варисна* (за крава): З. – Воз. (?!).
- Вѣрнали*: Ан. – Киш. – по ЖитИ *вѣрналиш* ‘от гр. Варна’ и при гагаузи (ДиК: 125). – 61, 73, 137, 172.
- Вѣрненская*: Ход. – Ком. – рус. изговор на улица *Вѣрненска*; по ЖитИ *варнене*; възможно да е имало махала *Варна*, *Варналий*. – 164.
- Васѣлеви*: Ан. – Ком.
- Василидогло* (гаг.): Ан. – Бес., Ком. – с добавен гаг. суф. -огло (тур. -oglu ‘син на’). – 100.
- Вѣс’ка* (за прасе): З. – Ал., Баш., Бес., Воз., Дой., Ис., Княз., Кон., Ком., Мак., Пер., Хом. – по умал. рус. ЛИ *Вѣс’ка* < *Васѣлий*. – 164.
- Вѣсковчени*: РФИ, РПр. – ВП. – видоизм. по РФИ *Вѣсковчетата*. – 99.
- Вѣся* (за прасе): З. – Пар. – по умал. рус. ЛИ *Вѣся* < *Васѣлий*. – 164.
- Вѣл’вич*: Ан. – Пар. – видоизм. от ФИ<А> Велвич, вж.; с антроп. суф. -ич, за което е трудно да се реши дали е бълг. умал. -ич, сръбски фамилноименен -ич или руски патринимен -ич. – 32, 38, 53.
- Вѣлеви*: Ан. – Бес., Киш., Ком. – по умал. бълг. ЛИ *Вѣльо*.
- Великогло* (гаг.): Ан. – Бес., Киш., Ком. – по ЛИ *Вѣлко*. – 100.
- Великсѣр*: Ан. – Киш. – често при бълг. (и гагаузи сред тях) при ДиК: 125 и *Великсѣров*; тур. при гагаузите изговор на *Великѣр* > *Великсѣр* (вж. за явлението при Ат. Илиев, Турски изговор на български местни имена, Сп. БАН, XIV, 1917, с. 103 и сл.) (Ал. Войникова, Селищата..., с. 228); името сякаш по това четене е нелогично, не е регистрирано в бълг.антропонимикони (?!) Не е ли с народноетим. сближение по *Велик*, ЛИ *Великсѣр* : *Велизар*, гр. *Βελισσάρης*, при I. Jordan, Dicționar..., с. 483: *Velis(s) ari(s)*. – 66, 141.
- Вѣличко*: Ан. – Киш. – вж. *Вѣличко(ви)*.
- Вѣличко(ви)*: Ан. – Пар. – от бълг. ЛИ *Вѣличко*. – 68, 112.
- Вѣлюфѣкити лузS* = *Еврейѣкити лузS* = *Немѣцкити лузS* = *Сѣкуфѣкити лузS*: Агр. – Бес. – по РИ *Вѣлеви*, вж.; в говора *Вѣлюфѣкити* ‘Велевските’.
- Венѣра* (за крава): З. – Яр. – по жен.ЛИ *Венѣра*.
- Вѣрѣн дересѣ*: Хид. – Ком. – погагаузено по РечИ *Вѣран(а)* и *дѣре*, тур. *dere* (‘Вѣранското дѣре’). – 168.
- Вѣрбѣнови*: Ан. – Киш., Пар. – русиф. по бълг. ЛИ *Вѣрбѣн*. – 47.
- Вѣрка* (за кон): З. – Ис. – по умал. рус. женско ЛИ *Вѣрка* < *Вѣра*. – 164.
- Вѣрхня махлѣ* = *Гѣрна махлѣ*: Кв. – Бъл – българиз. от рус. *вѣрхняя* ‘горна’. – 169.
- Вѣтити лузS*: Агр. – Ал. – по диал. *вет* ‘вехт, стар’. – 20.
- Вѣтия Желѣзня път* = *На Разиѣзда*: Дром. – Ал. – с удвоено членуване, характерно за бесарабската българска реч; *вет* ‘вехт’ в говора. – 48.
- Вѣтия сувѣт*: Хид. – Пер. – вж. *Стария сувѣт*; *вет* ‘вехт’ в говора.
- Вѣтуту грѣбище* = *Нѣштуту грѣбище* = *Стѣрутуту грѣбище*: Некр. – Бес. – *вет* ‘вехт’ в говора; с ред.и чл.
- Вѣчѣрница*: Астр. – Княз.
- Вѣиле де Сус*: Кв. – Баш. – по рум. *Viile de Sus* ‘Горните лозя’. – 163.

Винария „Циганка“: Ойд. – Плоп. – по рус. *винария* ‘винарна’ и *циганка* с премет на ударението от руски тип.

Винзавода = *Валя-Перженски винзавод*: Ойд. – ВП. – чл.

Винзавод „Теравин“: Ойд. – Ис.

винитик: Е. – Бес.: по рум. *vinitic* ‘пришълец’. – 163.

винитиц: Е. – Ис. – вж. *винитиц*. – 12, 163.

винитиц: Е. – Ан., Бъл., Воз., Плоп. – по рум. *vinitiț* ‘пришълци’.

Винника: Ход. – Ком. – изговор на рус. име на “улица *Винника*”. – 171.

Виноградная: Ход. – Баш., Ком. – изговор на рус. име на улица *Виноградная*; по рус. *виноград* ‘грозде’. – 164.

Висаровския кладенец: Хид. – Тр. – РФИ *Висаров*, рег. в Никопол (Ст. Илчев, с.111); за Илиев по рум. *visare* ‘сънуване’, но в рум. ез. няма такава име; явно декомпозиит от *Висарион*. – 56.

Виткови: Ан. – Бес., Дой. – по ЛИ *Вит(к)о*. – 69.

Вичеви: Ан. – Ис., Куп. – по ЛИ *Виче* : *Вичо*, бълг. декомпозиит на *Величко* (вж.).

Вичърната звизда: Астр. – Дой. – с ред. – 4, 42.

Вичерови: Ан. – Киш. – турцизирано при гаг. *Вицеров*, регистрирано в Свищов (Ст.Илчев, с.112), по *вицар* ‘лозар’, рум. *viță* ‘лоза’. – 39, 47, 143.

*Вишньовка йол*² = *Вишньовския път*: Дром. – Ком. – по СелИ *Вишньовка*, тур. изафет при гагаузи на *Вишньовския път*; рус. *Вишнёвка* и тур. *уол* ‘път’. – 62, 168.

Вишньовския път = *Вишньовка йол*²: Дром. – вж. *Вишньовка йол*².

Владови: Ан. – Пар. – по бълг. ЛИ *Владо* < *Владимир*. – 91.

Влаеви: Ан. – Киш. – по бълг. ЛИ *Влай* < *Влайо* (Ст.Илчев, с. 113). – 91.

Влайко: Ан. – Киш. – вж. *Влайкови*. – 68, 130.

Влайкови: Ан. – от ЛИ *Влайко* : *Влайо*. – 69.

Влах: Ан. – Ком. – по Пр *Влах(а)* : *влах* (от етнонима *влах, власи*). – 68, 130.

Водичар: Ан. – НТом. – с ред. – 119, 130, 143.

Водник: Ан. – Бес. – (!); нерегистрирано, бълг. *водник* ‘котлярник’; някъде *водник* ‘дете, което носи при ръсене котлето със светена вода’. – 130, 141.

Вознесен(и): Ой., Ход. – Воз. – по СелИ *Вознесен(и)* (рус. *Вознесены*, рум. *Vozneseni*) (вж. при Т. Балкански, На пусто пладне, с.151). – 60, 154, 163.

Вознесенска бразна: Т. – Тц. – по СелИ *Вознесен(и)* (вж.).

вознесенци: Груп., ЖитИ – Воз., Мак., СарН. – по СелИ *Вознесен(и)* (вж.) – 14.

вознесенчани: Груп. – Княз. – по СелИ *Вознесен(и)* (вж.).

Войнови: Ан. – Киш. – по ЛИ *Вдин*.

Вдински: Ан. – Дой. – вж. *Войнови*. – 104.

Вокзал'ная: Ход. – Бес., Пер. – ‘гарова’, вж. и *Вакзальная*.

Волканови: Ан. – Киш. – русифиц. по бълг. ЛИ *Вълкан*; с лабиализация о : ъ.

Волкова: Ход. – Ком. – по рус. име на улица *Волкова*. – 152, 169.

Волкови: Ан. – Ал., Бес., Воз., Киш., Кон., Куп., Тр., Тц. – порусено (с³ > ъ) по бълг. ФИ *Вълкови* (вж.) – 47, 91, 164, 169.

Волкува кладенец: Хид. – Воз. – по РИ *Волкови* (вж.) в селото, с рус. мелодичност.

Волови: Ан. – Киш. – по бълг. ЛИ *Воло* (от *вол* : при обредно подхвърляне го помирисал вол) (Ст. Илчев, с. 115); ако не е русифицирано *Взлови*?!

Володдикувуту лози: Агр. – Пар. – по умал. рус. ЛИ *Володчик* ‘Владко’; с ред. и чл. – 53, 111.

Волонтиреску: Агр. – Баш. – по рум. *voluntar*, рус. *волонтер* ‘доброволец’. – 2, 149, 163.

Волчанови: Ан. – Ком. – порусено от бълг. ЛИ *Вълчан*. – 47.

Вороишлова: Ход. – Пар. – по името на маршала на Съветския съюз *Кл. Ворошилов* (1881–1969). – 164.

Втората гробища (ж. р) = *Старата гробища*: Некр. – Пар., с чл. – 65.

Втората злища: Кв. – Воз. – 65.

Вторити саки: Агр. – Ст. – в говора *саки* ‘ниви’; с ред. – 2, 65.

Втория баир: Ор. – Ст. – с мекост *р’ : р*. – 65.

Втория копан: Хид. – Ис. – в говора *копан* ‘язовир’; с мекост *н’ : н*.

Втория мос: Геф. – Ст. – с елизия на *т* (*мос : мост*).

Втору мешенску озеру: Хид. – Яр. – по СелИ *Мешен(и)* (рус. *Мешень*, рум. *Meşeni*).

Вторуту дерè: Хид. – Ал. – с чл. и ред. – 65.

Вудинищата = *Мел’нищата*: Ойд. – Пар. – с чл. и ред.

Вуенната гробища (ж.р.) = *Рум’нската гробища*: Некр. – Ст. – с чл. и ред.

Вукдолови: Ан. – Бес. – нерегистрирано; не е по гр. *Boukolos* – име на календарски светия (Ст. Илчев, с. 117); типът *Иванолов* е фамилизиран повторно от началното *Иванолу* : *Иваноглу* ‘син на Иван’; описан е в литературата от Ничка Бечева. – 47, 103, 142.

Вълчанови: Ан. – НТом. – по бълг. ЛИ *Вълчан*; с мекост *л’ : л*. – 47.

Взйшката: Агр. – Кол. – българииз. по рус. *в’шка* ‘вишка, наблюдателница’. – 47, 171.

Взлкови: Ан. – Кол., Ст. – по ЛИ *Взлко*. – 47.

Взлковичий: РФИ. – Пар. – видоизм. по ФИ *Взлковичи*; с антроп. суф. -чий. – 95.

Взл’чата абълка: Агр. – Куп. – в говора на местните българи *взл’чата абълка* ‘вълчата ябълка’, за вид плевел, регистриран в бълг. ботанически справочници (Ст. Илчев, Ботаничен речник, ръкопис, пази се в ИБЕ), с. 35, *вълча ябълка* ‘трева с едри сърцевидни листа, жълтеникави цветове и подобни на смокиня плодове; бабка, Вълковина ябълчина, яблъчковина, лат. *Aristolochia clematitis*. – 47, 54.

Въртонцък гурз: Дрим. – Тар. – видоизм. по СелИ *Хъртòн* (рус. *Гертон*, рум. *Hârtor*). – 9, 47.

Вър’ниния гурSn: Хид. – Пар. – (?!); в говора *гурSn* ‘кладенец’ и РИ *Вар’нини*. – 86, 141.

Взчийти: РПр. – Тр. – от ЛИ *Взчия*. – 47, 87, 141, 142.

Высоцкаго: Ход. – Ком. – изговор на рус. име на улица *Высоцкого*; в чест на известния руски композитор, певец и актьор *Владимир Высоцкий*, рус. *Высоцкий*. – 164.

ВСтър(а): *Горния, Долния, Дол'ния, Западния, Карбунския, К²ешкия, от Бабянта д²нка, откадѐ Карб²ната, Пролетния, Саратския, Северния, Сибирския, ут Биндѐр, Утгоре, ут горните селà, ут долните селà, Утдолу, ут Запада, ут Севера, ут Тираспол', ут %ога, Чок-Майданския, Чюбанцкия, %оожния*. – 47.

ВСтъра от Бабянта д²нка: Вен. – Ан. – предл.; вж. *Бабянта д²нка*. – 67.

ВСтъра откадѐ Карб²ната = Карб²нския вСтър: Вен. – Ал. – предл.; в говора *откадѐ* 'откъм'; по СелИ *Карб²на*. – 5.

ВСтъра ут Биндѐр: Вен. – Пар. – предл.; по Ой *Бендѐр* (рус. *Бендеры*); с чл. и ред.

ВСтъра ут горните селà = Горния вСтър: Вен. – Пер. – предл., чл. и ред.

ВСтъра ут долните селà = Долния вСтър: Вен. – Пер. – предл.; чл. и ред.

ВСтъра ут Запада: Вен. – СарН. – предл.; чл., ред. и рус. мелодичност.

ВСтъра ут Севера: Вен. – СарН. – предл.; чл., ред. и рус. мелодичност

ВСтъра ут Тираспол': Вен. – Пар. – предл.; по Ой *Тираспол* (рус. *Тирасполь*), чл., ред. и рус. мелодичност.

ВСтъра ут %ога: Вен. – СарН. – предл.; чл., ред. и рус. мелодичност.

Библиографията е представена в два плана:

1) в края на труда (с. 334-346), когато се повтаря или е цитирана многократно;

2) в текста на дисертацията, когато е единична.

Приноси моменти на дисертационния труд „Ономастиката на българските селища в северната част на Молдовския Буджак”:

– за първи път се описва ономастичната картина в българските колонии, настоящи и бивши, в Северния Буджак;

– завършва се описанието в ономастичен и езиковоархеологичен план на частите от българската езикова територия в Република Молдова и в Приднестровието (Транснистрия). **Молдовският Буджак може да се смята за напълно проучен!**

– проследява се пилигримията на българската ойконимия в двоичен и в третичен план;

– описват се типове български антропонимни модели в диаспората, за което има наченки в някои трудове на ономастите Балкански, Кондов, Михина (последната за Запорожието);

– проследява се гагаузацията на български говорещите българи, придошли от селища, в които не е имало гагаузи;

- откриват се следи от българите, установили се в тази земя след отделянето на хазарите от тях;
- в общокултурен план е разкрита загатката с името *Инсаров* в повестта на Ив. Тургенев „В навечерието“, която се оказа изконно българска от Паркан, в Приднестровието;
- проследена е една колония от бесарабци, тръгнала към България заедно с таврийските българи (Булатовка), но останала неизтребена от сталинизма;
- разкрити са оними и онимни основи, за които в метрополията (България) досега нямаше никакви сведения;
- в този автореферат се доработват някои постановки от Дисертацията.

Димитър Радев Маринов Библиография по темата:

1. Кортенският дух на Викторовка. – Алманах „Родолюбец“, бр. VII, София, 2006 г., стр. 300-307.
2. Село Викторовка, Р Молдова (история, бит и култура), Кишинев, 2007.
3. Функционирането на българския език и литература в контекста на езиковата ситуация в Кантемирски район. – В: Седма международна научна конференция в Комратския държавен университет, Комрат, Р. Молдова, 2007 (с. 20 и сл.).
4. За някои антропонимни модели и типове в имената на българите от Кантемирски район, Р Молдова. – В: Осма международна научна конференция в Комратския държавен университет, Комрат, Р. Молдова, 2008 (с. 22 и сл.).
5. Особености на българските фамилни имена в Леовски район на Р Молдова. – В: Девета международна научна конференция в Комратския държавен университет, Комрат, Р. Молдова, 2009 (с. 32 и сл.).
6. За топонимията на българските селища в Кантемирски район, Р. Молдова. – В: Приятели за науката. Сборник в чест на проф. д.ф.н. Тодор Балкански по случай неговата 65-годишнина, В. Търново, 2009 (с.236-240).
7. В гостях у своих коллег (публицистична статия). – „Curierul de Cantemir“, Nr. 21 (187), 5 iunie 2009, pag. 2.
8. Българската топонимия в Бесарабски район на Р Молдова. – В: Десета международна научна конференция в Комратския държавен университет, Комрат, Р. Молдова, 2010 (с. 35 и сл.).
9. Ономастика на българските селища в северната част на Молдовския Буджак. – Десета национална конференция с международно участие „Хуманизъм и прагматизъм в образованието на XXI в., Варна, 2010.
10. Българите от Северния Буджак в езиковоархеологическо осветление. – В: Сборник с материали от международната научна конференция „Езикът и

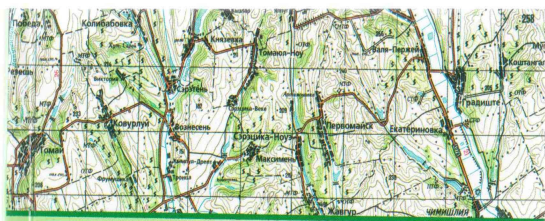
културата в съвременния свят” – Университет „Проф. д-р Асен Златаров”, Бургас, В. Търново, 2012, с 300-303.

11. Агроними в българската топонимия на Бесарабия, мотивирани от имена на сортове лозя. – В: Международна ономастична конференция „Славянска и балканска ономастика” – ВТУ „Св. Св. Кирил и Методий, Център по българска ономастика, В. Търново, 13–15 септември 2012.

12. Селища с българско население в Северния Буджак, В. Търново, 2013 г., 368 с.

Димитър Маринов

**СЕЛО ВИКТОРОВКА,
РЕПУБЛИКА МОЛДОВА**
(история, бит и култура)

ДИМИТЪР МАРИНОВ

**СЕЛИЩА С БЪЛГАРСКО НАСЕЛЕНИЕ
В СЕВЕРНИЯ БУДЖАК**

В самия край: изказвам благодарност към всички учени, подкрепили ме в този етап от научната ми кариера:

- преди всичко към научния ми ръководител Тодор Балкански;
- към доц. Васил Кондов, зам.-ректор на Тараклийския университет, станал инициатор на тази докторантура;
- към професорите Кирил Цанков и Марияна Парзулова, рецензирали дисертационния труд.